

Сейм повинен засудити акцію «Вісла»

Заява Об'єднання українців у Польщі до 73-ї річниці виселення

У ці дні українська громада в Польщі вшановує 73-тю річницю примусового виселення понад 140 тисяч осіб української національності у рамках т.зв. акції «Вісла» — найбільшого в історії нашої держави комуністичного злочину. Наслідки депортації з рідних земель південно-східної Польщі до західних та північних земель, незважаючи на те, що пройшло багато десятиліть, все ще відчутні для нашої меншини.

Сенат Республіки Польща в постанові від 3 серпня 1990 року засудив цю етнічну чистку, в якій застосовувався принцип колективної відповідальності, що «притаманний тоталітарним системам». Історичні документи чітко вказують, що мета депортації полягала не в боротьбі з озброєним українським підпіллям, а в «остаточному вирішенні української проблеми в Польщі» — як це було написано в одному з військових документів, коли готувалася акція «Вісла».

Цієї мети потрібно було досягти шляхом великого розсіювання людей української національності вздовж державного кордону на заході та півночі країни, заборони будь-яких проявів національного життя та планомірному знищенню пам'яток української культури на південному сході.

Після повернення Польщею незалежності в 1989 році влада польської держави частково виправила лихо, заподіяне українській громаді під час депортації. Насамперед було врегульовано питання власності релігійних установ, конфісковане указом 1949 року. У 2004 році були призначені спеціальні пенсії особам, ув'язненим без судових вироків у т.зв. Центральному трудовому таборі у Явожні. На основі рішення малопольського воеводи та адміністративних судів кільканадцятьом колишнім власникам повернено ліси у Горлицькому повіті.

Однак більшість вимог, заявлених нашою громадою, не були виконані. Тому у 73-тю річницю депортації ми закликаємо владу Республіки Польща однозначно засудити акцію «Вісла», що особливо важливо з огляду на популярні зараз висловлювання про «обґрунтованість» примусового виселення українців з наших батьківських земель комуністичною владою.

Ми звертаємося до президента, парламенту та уряду Республіки Польща з такими питаннями:

- засудження Сеймом Республіки Польща акції «Вісла» та визнання її комуністичним злочином, що не має жодного виправдання;
- завершення розслідування цього комуністичного злочину Інститутом національної пам'яті Польщі, яке з невідомих причин триває вже багато років;
- повернення землі колишнім власникам або їхнім нащадкам, а якщо повернення є неможливим, то надання відповідної компенсації;
- залучення польських державних установ, насамперед Інституту національної пам'яті, до протидії кампанії, яка спрямована на історичне, мо-

Фото з книжки
Eugeniusz Misiło,
Akcja „Wisła”.
Dokumenty
i materiały,
Warszawa 1993 r.

ральне та правове обґрунтування депортації українського населення у 1947 році;

— гарантування польським громадянам української національності реального права на збереження їхньої культурної та національної ідентичності шляхом створення інституцій української культури в місцях, де проживає українська громада;

— проведення просвітницької діяльності на тему політики комуністичної влади щодо українського населення, масштабів переслідувань та знищення української культури;

— правовий захист місць поховань українських жертв етнічних чисток та воїнів українського збройного підпілля, виконаних відповідно до адміністративних процедур, а також врегулювання таких справ у місцях, де поховання відсутні або знищені у 2015-2016 роках.

Головна управа
Об'єднання українців у Польщі

Варшава, 28 квітня 2020 року

Солідарність «Вісли». Чому не помічають сьогоднішній аспект депортації 1947-го?

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

Довгі роки в Україні пам'ять Голodomору вшановували там, де його не було, — у Галичині. Парадоксально, але пам'ять, котра не була «своєю», а тільки «солідарною», повернулася зі Львова у Наддніпрянщину. І прижилася. А от акції «Вісла» не пощастило — сучасники ще не опрацювали її критично на сьогоднішній лад.

Чергова річниця акції «Вісла» — це привід задуматися над тим, як виглядає її пам'ять ззовні. Не матеріальні й психологічні наслідки, не «нас мали знищити, але ми не піддалися» — а те, як саме дивляться на цю подію середовища поза колом української меншини в Польщі.

Таких середовищ — щонайменше три: суспільство України, суспільство Польщі та українські іммігранти в Польщі. З нагоди 73-ї річниці операції цього року про неї не з'явилося жодного аналітичного матеріалу ані в провідних виданнях Польщі, ані України. Кілька медіа подало суто інформаційну довідку, ще менше — опублікували звернення Об'єднання українців у Польщі до польської влади (див. на стор. 1). На од-

ному телеканалі повторили фільм 1992 року, а на польському порталі з'явилася розлога бесіда з відомим репортером Павлом Смоленським про акцію «Вісла» та її наслідки. У приватному блозі зробила допис діячка люблінської громадської організації «Homo Faber» Анна Домбровська. Вона звернула увагу на те, якими заміниками, евфемізмами стають в публічній мові «незручні» поняття, пов'язані з акцією «Вісла», як-от «переїзд» — замість «примусова депортація». За такими «добрими» евфемізмами часто не видно «злої» історії, — підсумовує Домбровська.

Власне, її допис і заява ОУП, у якій поєднується бездіяльність польської держави щодо нищення українських пам'ятників у Польщі із браком офіційного засудження операції (поза Сенатом), — це єдине цьогоорічне тлумачення реалій 1947 року на мову сьогодення, проблиск опрацювання пам'яті про найбільший комуністичний злочин в історії Польщі. Через зацікавленість громадської думки пандемією коронавірусу заяву побачило досить обмежене коло людей.

Від нас не лише відходять люди, котрі пам'ятають акцію «Вісла» і не ховають її за евфемізмами. Усе ще гірше: до нас не приходять ті, хто здатен опрацювати цю пам'ять, розповісти сучасним людям, чому варто це пам'ятати?

От хоч би розповісти про те, що і в сьогоднішній Польщі трапляються депортації — і далеко не завжди іммігрантів, котрі свідомо перевищили термін свого перебування. А наприклад, лю-

дини, котру ошукали нечесні роботодавці. Чи студентки, котрій чиновники просто забули видати документи. Чи матері, котру розлучають із дитиною, бо хтось відмовив їй у статусі біженки? Такі історії — де забракло звичайного людського співчуття — розчулюють, після них люди пишуть петиції. А тепер додайте до них більшої брутальності, армію і помножьте на 140 тисяч — ось вам і буде акція «Вісла».

Хтось скаже, що це в минулому, а бозна-які речі робилися в часи військового лихоліття. Чи ж дійсно так? Чому те, що колись було можливо, не може відбутися сьогодні? Чи хтось насправді впевнений, що завтра у розпорядженні міністра охорони здоров'я, серед інших десятків пунктів, не знайдеться такий, що буде містити вимогу протягом доби особам азіатського походження покинути свої домівки? І що військо, котре вже зараз разом із поліцією патрулює польські міста, не проконтролює цей процес?

Що такий процес можливий — підтверджують спостереження британської групи соціологів, котрі в лютому і березні досліджували Польщу. Виявилося, що після оголошення стану епідемії серед поляків різко зросло щось, що вони назвали «суспільним нарцисизмом»: коли представники однієї групи вважають себе кращими за інших і переконані, що інші їх недооцінюють та знущаються. Отже, суспільне тло для розділення за принципом походження — сприятливе, а деяка група людей визнає виселення азіатів слух-

ною стратегією подолання епідемії. Чи буде кому заступитися за покривджених, а тим більше співчувати конкретним людським історіям, бо їх будуть десятки тисяч? Навряд. Що з того, що рішення несправедливе і негуманне, коли є схвалення громадськості? Навіщо нам «китайці» («євреї», «українці») — коли в нас свої проблеми? Ще кілька тижнів тому такий хід мислення здавався абсурдним, а сьогодні про це не соромляться говорити навіть дуже порядні люди.

Акція «Вісла» саме тому важлива сьогодні: вона не минула не тільки тому, що безповоротно знищила український світ у Польщі, а тому, що польське суспільство — поза певними винятками демократичне — за 30 років так і не змогло відповісти на питання: чому так легко відвернулося від українців? Навіть в Україні сьогодні День пам'яті депортації кримськотатарського народу вшановує більше українців, ніж кримських татар: а серед них є і онуки червоноармійців, котрі могли бути виконавцями комуністичних злочинів. Проте в сьогоднішній Україні, хоч і зі своїми труднощами, історичні події описуються не лише в національному, але й універсальному ключі.

Польське суспільство не змогло абстрагуватися від етнічного ключа акції «Вісла», як і загалом власної історії. Пандемія, із її закриттям кордонів, посилила «національні» почуття — хто знає, як надовго? Це ще більше пересуває акцію «Вісла» в суто етнічну пам'ять, заперечуючи її універсальний контекст.

А він сьогодні актуальний як ніколи. Акція «Вісла» триває не лише для українців. Вона триває передусім у польському суспільстві. ■

«Ярославові правди», або Що нам робити з виборами

ГРИГОРІЙ
СПОДАРИК,
журналіст

Варшавський Ярослав чомусь не хоче бути мудрим. Ось хоча б так, як його тезка — київський князь, що правив у XI столітті. Шкода, бо той зцілив державу, забезпечив її розвиток та укріпив відносини з Заходом. Що цікаво, Ярослава Мудрого називали «тестем Європи», оскільки його діти одружувалися з монархами Польщі, Німеччини, Норвегії, Франції та Угорщини. Любові, може, там не було, але престиж Київської Русі зростає. Київський Ярослав прославився й тим, що розпочав кодифікацію руського права. Результатом цього стало укладення «Правди Ярослава», яка увійшла до кодексу законів «Руська Правда». Так предки сучасних українців вже тисячу років жили із розумінням того, що за вбивство, крадіжку, обман чи привласнення чужого коня чекатиме їх правова відповідальність.

Варшавський Ярослав теж захотів мати свою «правду», яка втім не має на меті суспільного блага, а тільки

вигоду політичного табору Ярослава. Нині ця правда, попри загрозу від коронавірусу, пхає нас у президентські вибори. Бо Ярослав знає, що час кризи може працювати не на користь його кандидата.

Отже, президента ми можливо будемо обирати кореспонденційно — за допомогою пошти. Така форма є допустимою, але у світі її використовують як допоміжну у звичайному процесі, коли люди приходять на виборчі дільниці. А в нас це буде єдиний варіант для голосування. Про низку недоліків такого рішення чули, мабуть, усі. Нагадаємо, що виборчий пакет принесе нам листонша, конверт потрапить у поштову скриньку без жодного підтвердження. Таким чином пошта розповсюджує рекламні матеріали торгових центрів, ресторанів та різних фірм, що надають послуги. Отже, Ярослав вважає, що цінність виборчого пакету може дорівнювати рекламній листівці кебабної та піцерії. З листоншою ходитиме людина, яка має засвідчити доставку пакету. Але що як через дві хвилини після їхнього візиту скринькою поцікавиться сусід, який знає мої політичні симпатії та їх не поділяє? Або підлітки, які з діставання виборчих документів зроблять файну розвагу. Хто принесе більше конвертів, той козак на районі! Витягнути якимось гачком той пакет — це, мабуть, не надто складний технічний процес. Або уявімо іншу ситуацію: є літні або

хворі люди, які не можуть ходити, а за цією ж адресою живуть їхні, не зовсім чесні діти або внуки, які мають доступ до номера PESEL такої людини. Цих даних цілком вистачить для заповнення ідентифікаційної декларації та карти до голосування. Ніхто потім не буде перевіряти, чи дійсно відповідна особа заповнила документи. Потім декларацію розділять з виборчою картою, що має зберігатися у додатковому закленому конверті. Таким чином таємниця голосування нібито буде збережена. Але знову ж таки, яку ми маємо гарантію, що в цих форс-мажорних умовах у комісіях знайдуться зовнішні спостерігачі і представники різних середовищ, присутність яких ускладнює фальсифікації. І ще одне. Якщо хтось здобуде ваші ідентифікаційні дані, проголосує, і його конверт швидше за ваш потрапить до комісії, то рахуватиметься саме його голос або ж обидва будуть визнані недійсними.

Звичайно, це тільки невелика частина з палітри можливих виборчих проблем і порушень. Експерти звертають увагу на те, що вибори в час пандемії порушують конституційне право громадян на безпеку і охорону здоров'я. Закон, згідно якого вибори будуть проведені 10 травня, теперішня влада прийняла з порушенням виборчого кодексу, що забороняє вводити суттєві зміни за півроку до планованих виборів. Крім цього, вказується, що ці вибори порушують принцип рівних шансів, бо зараз інші кандидати, ніж діючий президент, не мали можливості вести нормальну кампанію. До того ж підготовчий процес влада запустила, але без прийняття виконавчих актів. Тому важко дивува-

тися, що працівники місцевих органів управління не хочуть передавати пошти списки виборців з їхніми адресами. Бо на якій основі?

Не дивують і заклики бойкотувати вибори: серед прибічників такого рішення вже є колишні президенти, прем'єр-міністри, відомі актори, музиканти та політики. Критичні зауваження щодо президентських виборів у Польщі надходять і з боку європейських демократичних установ. Звичайні люди, особливо ті, які досі сумлінно голосували, також щораз частіше заявляють, що цього разу не скористаються своїм виборчим правом. Просто вони не впевнені, що їх ніхто не обдурить і не вкраде голос. Є також такі, що закликають не покидати поля бою без боротьби.

Що робити — кожен з нас мусить прийняти власне рішення, звертаючись до свого сумління. Правда варшавського Ярослава примусила нас задуматись не тільки над тим, кому віддати свій голос, але чи взагалі голосувати. Сумно, що правовий порядок, який держави будують віками, так легко в XXI столітті можна зруйнувати волею однієї людини. І здається, що ця людина ніколи не нестиме правову відповідальність за свої дії. Бо це звичайний пан Ярослав з Варшави, пересічний депутат, а не міністр державних активів, який формально організовує вибори, або шеф пошти Польщі, який бере участь в цьому сумнівному процесі. ■

P.S. Затвердити кореспонденційні вибори має Сенат. Голосування в Сенаті планується на 5-6 травня (після виходу газети в друк).

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

**Конкурс для дітей та дорослих
«Sojuszniicy 1920 / Союзники 1920»**

До 16 травня триває історичний конкурс «Sojuszniicy 1920 / Союзники 1920» — про це повідомляє Польський інститут у Києві. Його проголосило Генеральне консульство Республіки Польща у Вінниці з нагоди 100-річчя союзу Пилсудського та Петлюри, а також редакція видання польської меншини у Вінниці «Słowo Polskie» у партнерстві з відділенням Інституту національної пам'яті у Ряшеві та Центром історії Вінниці.

Конкурс проводиться з метою вшанування 100-ї річниці польсько-українського союзу, який отримав поширену назву «пакт Пилсудський-Петлюра». Конкурс має на меті стимулювати пошук цікавих і невідомих фактів про боротьбу вояків Армії Української Народної Республіки і Війська польського з більшовиками на теренах України у 1920 році, а також поширювати інформацію про значення цього союзу і його наслідків для історії України та Польщі.

Учасником конкурсу може бути будь-яка фізична особа, що мешкає на території України.

I категорія. Діти дошкільного віку: малюнок або пластична композиція на тему «Україна і Польща: дружба заради майбутнього».

II категорія. Діти шкільного віку: малюнок або пластична композиція на тему «Армія УНР та Військо польське у боротьбі проти більшовиків», або коротка розповідь про вояків Армії УНР та Війська польського, які походять з вашої околиці.

III категорія. Молодь і дорослі: вірш про вояцтво Армії УНР та Війська польського у 1920 році (до 1000 знаків); фото з описом місць пам'яті, пов'язаних з подіями та постатями доби польсько-українського союзу 1920 року у вашій околиці; лист до очільників України та Польщі тієї доби: Симона Петлюри та Юзефа Пилсудського (до 2000 знаків).

Мови конкурсу: українська, польська.

Переможців конкурсу повідомлять про перемогу електронною поштою протягом трьох днів від дати його завершення. Лист вони отримають на адресу, з якої була надіслана конкурсна робота, і будуть нагороджені цінними призами.

Умовою участі у конкурсі є зазначення учасником достовірних персональних даних: імені, прізвища, адреси електронної пошти, номера телефону (з метою подальшої передачі нагороди переможцям). Конкурсні роботи потрібно надсилати на адресу: PL1920UA@gmail.com

Більше інформації — на сайті Польського інституту у Києві (polinst.kyiv.ua).

**Діти з Польщі приєдналися
до проекту «Творчість Тараса Шевченка
у дитячих малюнках»**

У рамках відзначення шевченківських днів Міністерство закордонних справ України провело комунікаційний проект «Творчість Тараса Шевченка у дитячих малюнках», що має на меті продемонструвати творчість Кобзаря у дитячих ілюстраціях. До участі запрошено учнів суботніх/недільних шкіл, що працюють при громадських організаціях закордонних українців, а також учнів українських класів загальноосвітніх закладів держави перебування, які проживають за межами України. Роботи були надіслані з Португалії, Австралії, Данії, Сербії, Ізраїлю, Японії, Кіпру, Великобританії, США, Росії тощо. Серед надісланих робіт є теж малюнки дітей з пунктів навчання української мови у Польщі. Роботи молодих представників української громади можна подивитися на фейсбук-сторінці Управління закордонного українства МЗС України.

**На польському телебаченні показали фільм
про виселення українців**

28 квітня польське громадське телебачення TVP Historia показало документальний фільм «Акція „Вісла“» («Акція „Wisła“»). Режисеркою фільму є Ядвіга Новаковська. Стрічка була знята у 1992 році і досі є однією з небагатьох польських телевізійних постановок, яка об'єктивно зображує депортацію українського населення у 1947 році. У рамках акції «Вісла» з 28 квітня до половини серпня 1947 року з території трьох воєводств південно-східної Польщі примусово було переселено 140 тисяч українців, які були польськими громадянами.

Фільм складається з коротких заяв колишніх членів українського підпілля, а також солдатів і міліціонерів, які воювали з польської сторони. У ньому пока-

зани теж свідчення ув'язнених у Центральному таборі праці в Явожні.

Нагадаємо, що український історик з Польщі д-р Євген Місило працює над книжкою, у якій мають бути опубліковані документи та звіти про злочини, скоєні офіцерами польської комуністичної влади щодо українського та польського цивільного населення — в'язнів табору в Явожні в 1947-1949 роках.

Перша онлайн-ватра пластунів

Фото з фейсбук-сторінки /plastpolska

У зв'язку із нестабільною епідеміологічною ситуацією у всьому світі більшість заходів та ініціатив проводиться через інтернет. До таких ініціатив приєднуються теж пластуни, які провели першу онлайн-ватру. Разом запалили ватру пластуни з Вроцлава та Любліна. Вони співали під гітару пластунських пісень.

Нагадаємо, що Пласт — українська скаутська організація. В Польщі цього року вона відзначає 30-ліття свого існування. Святкування заплановані на 8-9 серпня 2020 року. В зв'язку з пандемією коронавірусу організатори не впевнені, чи відзначення відбудуться в тому вигляді, як планувалося, тому заохочують усіх, зокрема колишніх пластунів, хоча б віртуально згадати про свої важливі моменти у Пласті. З цієї нагоди вони створили сторінку у фейсбукі «30-ліття відродження Пласту в Польщі» (30-lecie odrodzenia Plastru w Polsce) та пропонують ділитися спогадами, публікуючи там та в інстаграмі власні світлини з пластових заходів з хештегами #trymaivohon, #plastpl30.

Молитва за українських вояків у Любліні

У Провідну неділю, 26 квітня, українська громада з Любліна молилася за українських воїнів, що спочивають на православному кладовищі на вул. Липовій в Любліні. Як зазначають організатори, захід відбувся із обмеженням кількості людей та зі збереженням соціальної дистанції.

«Біла пам'ятника воїнам Армії Української Народної Республіки була відслужена коротка заупокійна литія з радісним пасхальним співом, яку совершив люблінський благочинний о. митр. прот. Андрій Лось. Могили українських воїнів були окроплені свяченою водою», — зазначено у повідомленні Українського товариства (УТ) у Любліні.

Раніше на могили українських воїнів були покладені великодні яйця як символ радісної звістки про Воскресіння Христове.

Присутні на кладовищі помолились теж за інших покійних членів української православної громади Любліна, а також за тих померлих, хто не залишив в Любліні сім'ї, тож немає кому замовити про них молитву.

Представники та прихильники УТ до Провідної неділі у групах та індивідуально, з дотриманням принципів соціальної дистанції, прибрали могили українських воїнів.

**У Варшаві продається
відомий український ресторан**

Фото з фейсбук-сторінки закладу

У польській столиці продається ресторан сучасної української кухні «Канапа». Він розташований в одній з найвідоміших варшавських дільниць — Мокотові. Про це повідомляє сайт pa-zakaz.com.ua, на якому розміщена комерційна пропозиція.

«Ви отримаєте повністю налагоджений бізнес і можливість навчитися, як його вести, в одного з кращих рестораторів України. У вартість входить фірма у Польщі, на яку оформлений заклад, ім'я, все обладнання і меблі, сайт, налагоджені бізнес-процеси», — йдеться в повідомленні на сайті.

Ціна ресторану — 2 млн 300 тис. злотих (приблизно 550 тис. доларів).

«Канапа» на кулінарній карті Варшави з'явилася два роки тому. Засновником закладу є Дмитро Борисов — відомий український підприємець та ресторатор. Ресторан розташований в триповерховій історичній будівлі на вулиці Нарбута (Narbutta) 10. У «Канапі» традиційні страви поєднуються з новинками у світі кулінарного мистецтва.

У приміщенні закладу гості можуть побачити картини художників й тарілки з авторським розписом українських митців. У лютому цього року польський журнал «Vogue» зарахував ресторан до п'ятірки найкращих закладів для романтичної вечери. Видання назвало «Канапу» візитівкою сучасної української кухні, а засновника закладу Дмитра Борисова порівняло із британським шеф-кухарем Джеймі Олівером.

Ймовірно, продаж закладу — наслідок економічної ситуації, що виникла через пандемію коронавірусу, коли багато бізнесів опинилися в складній ситуації.

**З Польщі у Львів передали
медичне обладнання**

Центр легеневого здоров'я міста Львів отримав з Польщі обладнання для боротьби з коронавірусом, — про це повідомляє Польське радіо.

У рамках програми «Польська допомога» з Польщі в Україну передано три медичні відсмоктувачі, які допомагатимуть лікувати хворих на COVID-19. Генеральна консулка у Львові Еліза Дзвонкевич, з рук якої у Львові отримано обладнання, наголосила, що співпраця, солідарність та взаємопідтримка у нинішніх умовах є особливо важливими.

«Я дуже рада, що все так швидко вдалося. Фонд міжнародної солідарності показує, що у боротьбі з настільки страшною пандемією ми повинні діяти разом», — сказала польська дипломатка.

Голова Львівської облдержадміністрації Максим Козицький подякував полякам за допомогу та підтримку. Він підкреслив, що отримане обладнання використовуватимуть також після закінчення епідемії.

У консульстві Польщі у Львові зазначають, що це тільки початок підтримки, а Фонд міжнародної солідарності має намір передати наступне обладнання лікарням у Львові, Рудках та Сокалі.

**Контрабанда цигарок
за допомогою безпілотників**

24 квітня працівники Надбужанського відділу Прикордонної служби Польщі під час охорони державного кордону помітили в повітрі безпілотники, які рухалися зі сходу. Завдяки спостережним пристроям прикордонники стежили за маршрутом їхнього польоту. Виявилося, що безпілотники мали підвісні пакети, які були скинуті неподалік села Воля-Угруська в Люблінському воєводстві. Після цієї операції вони повертались у бік України. Прикордонники прибули на місце скидання та знайшли кільканадцять загорнутих коробок, у яких було понад 130 тисяч пачок цигарок без польських акцизних марок на суму понад 90 тисяч злотих.

За обвинуваченням у цій справі затримано 28-річного жителя Холма, який тепер нестиме кримінальну відповідальність за вчинення податкового правопорушення.

Це вже не перший випадок у квітні, коли прикордонники зірвали контрабанду сигарет «у повітрі». Раніше в ніч з 8 на 9 квітня офіцери виявили контрабанду цигарок, які порушники перевезли у Польщу, використовуючи дельтаплан.

Напад на українця у Гданську

Гданська поліція повідомляє, що інцидент стався серед білого дня поруч з продуктовим магазином у міському мікрорайоні Бжежно. Громадянин України зробив покупки та вийшов з пакетом із магазину. Після цього на нього ззаду напав чоловік та вдарив по потилиці ланцюгом. Коли постраждалий впав на землю, нападник вихопив у нього пакет з продуктами та втік.

Свідки інциденту викликали швидку допомогу і постраждалого відвезли до лікарні, де йому надали необхідну медичну допомогу. Нападника ж вилідили й затримали всього через кілька десят хвилин біля одного з будинків, розташованого за кілька сотень метрів від місця злочину. 46-річному жителю Гданська пред'явили звинувачення в грабежі. За це йому може загрозувати до 12 років ув'язнення.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Роксана Тхір:

«Маю враження, що я не завершила місію»

Українка з Польщі Роксана Тхір розповідає, як вчить італійців англійської мови і чому мусить повернутись в Італію.

Як ти потрапила в Італію?

Ще в студентські роки я возила в Італію та Іспанію екскурсії, потім брала участь у програмі обміну «Еразмус». У 2016 році відкрила у Польщі підприємницьку діяльність і почала навчати дітей англійської мови. Згодом захотіла дізнатись про нетрадиційні методи навчання — і таку можливість дала мені одна з італійських приватних шкіл. Виявилося, що це метод, який дозволяє працювати з малюками, які ще не розмовляють. На оголошення я натрапила випадково, вислала документи, і мені одразу запропонували приїхати. Так я потрапила у невелике містечко у південній Італії поблизу Неаполя.

Це цікаво — вчити мови когось, хто ще не говорить.

Я сама не вірила, що це можливо. Закінчила навчання у Неаполі, здобула сертифікат і почала роботу. Мій наймолодший 15-місячний учень навіть почав вимовляти перші слова англійською, а не рідною італійською.

У чому полягає таке нетрадиційне навчання?

Метод створено 30 років тому і використовується в різних країнах світу. Він має навчати дитину у природний спосіб. У випадку англійської мови йдеться про те, щоб створити такі умови, які мають учні у Великій Британії.

І як українка з Польщі створює дітям в Італії англійську реальність?

Ми влаштовуємо англійські сніданки і їмо традиційні англійські страви, інколи намальовані, а іноді справжні. Ми самі створюємо іграшки. До кожного нового слова мусить бути реальний реквізит — чашка, тістечко тощо. Життєві ситуації відтворюємо мов у театрі. Ми не просто вчителі, а й аніматори, які з дітьми співають чи танцюють. Ми дивимося мультфільми, а потім діти переодягаються в героїв цих мультиків. Це дуже активний метод, жодна дитина не буде нудьгувати. Результати видно дуже швидко, бо уроки англійської у цій школі відбуваються щодня. Знаю, що багато наших вчителів у Польщі використовуює подібні активні методи, проте я не чула, щоб хтось працював саме за нашою системою. Вона вимагає великої відданості. Ми працюємо з 9-ї години ранку, а закінчуємо о 8-й вечора, а вдома ще треба готувати наступний реквізит. Якщо на уроці будемо говорити про машину, то треба її намалювати, вирізати і зробити модель, якою гратимуться діти. Дуже фajnими є уроки, де ми вчимо дбати про навколишнє середовище. Діти мають сортувати сміття і англійською називати те, що вкидають у смітник. Це не тільки навчання, але й виховання в дусі пошани до природи чи іншої людини. Діти до нас звертаються по імені, тому бар'єр між «суворим» вчителем і учнем швидко зникає, але залишається пошана до мене як до вчительки. Я стаю «доброю тіткою», з якою можна бавитися, вчитися і розмовляти про все.

Як місцеві сприйняли тебе, мігрантку?

Я ніколи не чула в Італії слів «повертайся до себе», «чого тут шукаєш?!» На

Фото з приватного архіву Роксани Тхір

жаль, у Польщі, де я народилася, мені не раз казали виїжджати в Україну. Італійці відкрито сприймають кожную людину, яка хоче працювати і позитивно ставиться до їхньої батьківщини. Я відчула, що мої італійські знайомі хочуть, щоб я там залишилась. Навіть зараз шукають мені роботу і надсилають різні пропозиції. Я помітила, що вони дуже люблять місце, в якому живуть, тому не надто охоче виїжджають за кордон, попри те, що на півдні Італії є проблема з безробіттям. Навіть якщо поїдуть в Англію чи Німеччину, то одразу повертаються, коли з'являється робота вдома.

Чим особливе життя в Італії?

Вражає брак анонімності і відкритість. Пам'ятаю випадок: якимось в кафе ми за декілька хвилин з'єднали столи, і почалася дискусія з людьми, яких я вперше бачила, а потім я з ними ще постійно віталася, коли їздила велосипедом по містечку. Відчутне й шире бажання допомагати. Італійці завжди пояснюють, як кудись доїхати, або підвезуть туди машиною. І ніхто не давав мені відчуття, що я забираю у місцевих роботу. Цього вистачило, щоб я завжди хотіла туди вертатися. З іншого боку, ми часто привозимо за кордон свій менталітет. У Римі я познайомилася з багатьма цікавими українцями, але відчувала, що мене сприймають як конкурентку. Перші запитання були: де працюєш, скільки заробляєш, як ти знайшла роботу? Після закінчення програми «Еразмус» я сама питала про

роботу — найчастіше мені відповідали, що зараз її немає, а це неправда, бо в літній час у туристичній Італії особливо потребують охочих до праці. Така поведінка українців справила на мене сильне негативне враження. Я сама позитивно ставлюся до людей і цього ж очікую від них, допомагаю — і деколи потребую допомоги. Італійці допомагали мені писати резюме, завозили на співбесіду, посприяли у пошуках квартири і навіть торгувалися з власниками про ціну оренди. Дуже важливим є виховання. Я вчила в садочку кожного тижня біля 200 дітей і бачила, якими є відносини між ними. Коли одна дитина плакала за мамою, то друга її обіймала, а третя приносила хустинку до носа. Вони, маючи по три роки, допомагають одне одному, бо батьки вчать їх, що так треба. Приваблює мене і життєрадісність італійців та їхнє святкування кожної хвилини. Єдине, що мені не сподобалось, — це перерва у роботі впродовж дня. Я надаю перевагу системі, коли працюють без перерви 8 годин, як у нас.

Що скажеш про поведінку італійців у часи пандемії?

Люди намагалися пережити ситуацію якомога оптимістичніше, не втрачаючи надії. Протягом дня співали на балконах. Моя сусідка готувала обід і вигравала мелодії на каструлях, діти на балконі їздили на велосипедах. На балкони перенеслося все життя. Ввечері завжди було благословення з місцевої

церкви — тоді мешканці знов виходили на балкони, молилися і плакали. До початку надзвичайного стану були моменти, коли вони ще збиралися на розважальні заходи, але потім вже дотримувалися дистанції й одягали маски. Водночас не забували, що вони — люди: віталися одне з одним, питали, як справи. Моя сусідка спекла піцу, і ніхто не боявся брати кусні з її рук.

Через епідемію ти повернулася до Польщі. Покидати «свою» Італію, мабуть, було нелегко?

Я не хотіла їхати і думала перечекати там, але наприкінці лютого почали закривати школи, і це був сигнал, що все погано. Потім був перший випадок захворювання в нашому регіоні, і мер міста продовжив закриття шкіл. Ми повернулися до роботи, але потім виявилось, що всього на один день. Дітей було вже мало — в одному класі із майже тридцяти прийшло лише вісім. Люди зникли з вулиць. Ситуація ставала серйознішою. Шостого березня прем'єр-міністр Джузеппе Конте проголосив надзвичайний стан: уся Італія стала «червоною зоною». Заборонили перемішуватися, назовні не можна було вийти без спеціальних документів. Школи остаточно вирішили закрити до квітня. Для мене це означало проблеми з роботою і повернення до Польщі. На жаль, у нас не розпочалося вчасно дистанційне навчання.

Як виглядала дорога назад?

Спочатку виявилось, що ми не маємо можливості повернутися: кордони закриті, поїздки літаками скасовані. Нарешті я отримала смс з польського Міністерства закордонних справ про спеціальний політ італійськими авіалініями. Я одразу замовила квиток. Італійська сім'я завезла мене на вокзал, і поїздом я поїхала до Риму. Всі, хто заходили у поїзд, чистили сидіння і все довкола, були в рукавичках і масках. На летовищі, де зазвичай натовп, мене вразила невелика кількість людей, а в літаку кожне друге місце було вільне. Я була також свідком того, як група поляків в аеропорту влаштувала скандал, мовляв, зараз перебільшують з засобами безпеки, а потрібно було діяти два місяці раніше. По-моєму, це абсолютно не так. Всі служби в Італії ставилися адекватно до людей і ситуації, і до цього виконували свою роботу, сильно ризикуючи. У Варшаві нам поміряли температуру, також тут треба було заповнити анкету, зокрема зазначити, звідки ми приїхали і куди прямуємо далі. Я бачила, якою є суспільна думка у Польщі, дуже засмучували коментарі, мовляв, ті, хто виїхав за кордон, повинні там і сидіти. Я розчарувалася у нашому суспільстві. В соціальних мережах я бачила подібний підхід в Україні, там теж не бракувало коментарів «не вертайтесь!». І я собі подумала — поки люди вислали гроші, посилки додому, то було все добре, а тепер коли хочуть повернутися в рідну країну, то їм у цьому відмовляють? Водночас критики часто не розуміють нюансів. Я, наприклад, свою фірму зареєструвала у Польщі і тут сплачую податки. Отже, люди не знають мене і моєї історії, а пишуть, що за їхні гроші когось повертають до Польщі.

УКРАЇНА

Що втратила Україна за рік правління Зеленського?

Перший рік президентства Володимира Зеленського призвів до багатьох втрат у міжнародній, політичній, духовній та воєнно-стратегічній сферах, деякі з яких можуть виявитися безповоротними.

Втрата симпатій на міжнародній арені

За останній рік де-факто розпалася міжнародна коаліція на підтримку України — у складі США, Британії, Франції та інших європейських демократичних держав, які дедалі менше цікавляться російсько-українським конфліктом. Якщо раніше світова спільнота хоч і морально, але тиснула на Росію, то сьогодні в Євросоюзі все більше говорять про поступки з боку України задля припинення кровопролиття. За словами українського журналіста Петра Герасименка, «на світових переговорних майданчиках вже давно не йде мова про покарання агресора, про відповідальність за окупацію українських територій. (...) Мова йде про те, що має зробити Україна, щоб Росія припинила стріляти. (...) Про Крим ніхто взагалі вже не згадує». А після скандалу з телефонними розмовами з Дональдом Трампом, американські політики почали вважати Україну «токсичною темою», яку краще навіть не те, що не підтримувати, але й взагалі оминати.

Дипломатична недосвідченість Зеленського, готовність української влади до компромісів заради припинення вогню, розірваність та непослідовність зовнішньополітичного курсу України, як і недостатні зусилля української дипломатії, призвели до ситуації, коли питання про існування міжнародної проукраїнської коаліції стало риторичним.

Церква, кинута напризволяще

За останній рік Православна церква України (ПЦУ) втратила державну підтримку, котрої якраз найбільше потребувала в перший рік свого офіційного існування. Якщо протягом минулого року до ПЦУ приєдналися близько 600 громад з Російської православної церкви (РПЦ), то наразі цей процес припинився.

Наприклад, в лютому 2019 року до ПЦУ перейшло 234 парафії, але в квітні 2019 року, коли для суспільства вже був очевидним фаворит президентських переговорів, їх кількість впала до 14. В травні, коли Зеленський прийняв президентську присягу, відбувся лише один перехід до ПЦУ. Нечисленні переходи до ПЦУ проходили часто без храмів, передачу яких РПЦ заблокувала «тітушками» та судовими позовами. Предстоятель Православної церкви України Епіфаній зазначив, що процес переходу церков Московського патріархату до ПЦУ зупинився через зміну влади в Україні і загрозу «російського реваншу».

Українська державна влада просто самоусунулася, не втручаючись у протистояння української церкви з Московським патріархатом, а окремі українські судові органи навіть почали виносити рішення на користь РПЦ. Зокрема, навесні 2019 року Окружний адміністративний суд Києва призупинив обов'язкове перейменування Української православної церкви Московського патріархату, яка раніше була зобов'язана мати у своїй назві зв'язок з Росією. А вже в лютому 2020-го київські суди почали визнавати незаконною перереєстрацію деяких релігійних громад з Московського патріархату до складу ПЦУ.

Ситуація, коли українські суди вже відверто приймають рішення на користь Московського патріархату, навряд чи є прямим доказом проросійської церковної політики Зеленського. Однак це засвідчує, що московські церковники бачать байдужість української влади до конфесійних справ і відсутність симпатій до ПЦУ як до «спадщини Порошенка». Тому РПЦ пішла в наступ широким фронтом, добре знаючи, що українська держава вже не заважатиме їй атакувати молоду українську церкву.

Втрачені території

Слідуючи своїм палким бажанням виконати передвибірчі обіцянки щодо завершення війни на Донбасі, Володимир Зеленський втягнувся у сумнівну переговорну епопею з Кремлем, в якій

Україна змушена була йти на поступки, відводити війська і здавати території.

В червні 2019 року українські військові були змушені розібрати блокпости і відійти з позицій у Станиці Луганській, хоча блокпост російських бойовиків залишився на старих позиціях, а обстріли українських військових та мирних мешканців продовжилися. В жовтні 2019-го українські війська та добровольці покинули місто Золоте, а в листопаді того ж року Збройні сили України залишили свої позиції і відійшли від Петрівського та Богданівки. Показово, що президент анонсував розведення сил у Золотому та Петрівському лише у тому випадку, коли буде сім днів «тиші», однак українські війська було відведено навіть після щоденних обстрілів та загибелі українських військових. Зеленський став чи не першим президентом, який вже у перший рік правління втратив українські населені пункти з громадянами навіть не після боїв чи міжнародних судів, а лише заради здобуття можливості переговорів з Путіним.

Забуті цінності Майдану

Перший рік правління Володимира Зеленського чимало проросійських чиновників часів Януковича, які до цього були в розшуку, сприйняли як зелене світло для повернення до України. Сміливо попіднімали голови проросійські провокатори та «п'яті колони», які розгорнули широку інформаційну кампанію проти України, знаючи, що тепер «русскій мір» можна пропагувати безперешкодно.

Президент практично не згадує Майдан та героїв Небесної сотні, а якщо інколи на офіційних заходах йому доводилося прочитати про них з листочка — це виглядало явною формальністю. Натомість одіозні прибічники біглого гаранта — Андрій Портнов та Олена Лукаш, які вільно повернулися в Україну, відкрито заявляють, що майданівців будуть судити.

Беркутівців, які розстрілювали українців на Майдані, влада видала росіянам в рамках обміну в'язнями, натомість кримінальну справу порушено проти учасниці Євромайдану Тетяни Чорновол, якій інкримінують підпал офісу «Партії регіонів» під час Революції гідності. Більше того, керівники правоохоронних органів Зе-команди озвучили наміри скасування амністії для учасників Майдану, котрим після цього можна буде висунути обвинувачення за низкою кримінальних статей як учасниками «масових заворушень». Натомість в квітні цього року Міністерство внутрішніх справ зняло з розшуку проросійського пропагандиста Анатолія Шарія, на якого була відкрита кримінальна справа. Український Майдан, який для всього світу став символом свободи, тріумфу демократії та перемоги людської гідності, а символіку та досвід української революції 2013-2014 років переймали навіть протестувальники Гонконгу, в теперішній Україні виявився забутий, а його цінності та ідеали для нової влади стали нецікавими.

Проте, мабуть, найбільшою втратою для українців за рік правління Зеленського стало стрімке зневірення у можливості приходу до влади чесних нових облич. Якщо рік тому «незаплямований політикою», «простий хлопець за народу» Володимир Зеленський здобув колосальну підтримку виборців, то подальші скандали Зе-команди, пов'язані з аморальними вчинками «слуг народу» (зокрема Богдана Яременка), корупційними діями братів Єрмаків та непрозорими кадровими призначеннями, поступово підривають надію українців у те, що в цій країні взагалі можливі будь-які системні зміни. А загальне розчарування, зневіра в своїй країні, політична апатія і недовіра до будь-яких нових політиків можуть стати небезпечними симптомами для подальшого існування української демократії. ■

Валерій МАЙДАНЮК

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Польща продовжила обмеження на в'їзд іноземців до 13 травня. Перетнути українсько-польський кордон можуть лише кілька категорій українців, до того ж лише у двох пунктах пропуску — Ягодин-Дорогуськ та Краківець-Корчова. Попри обмеження на територію Польщі можуть в'їхати іноземці, які мають карту поляка, які мають право постійного або тимчасового проживання на території Польщі, мають дозвіл на роботу, а також водії вантажівок, які перевозять товари транзитом, або перевозять пасажирів. У прикордонній службі Польщі повідомили і про певні пом'якшення з 4 травня, однак вони не стосуються українсько-польського кордону, а лише внутрішніх кордонів з країнами ЄС. Для певних категорій осіб після перетину кордону скасовують обов'язковий карантин.

Український уряд хоче контролювати відправку заробітчан в країни ЄС. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль висловив «готовність до переговорів» з країнами, які потребують українських заробітчан. У цій справі Шмигаль обговорив з дипломатами ЄС і США умови відправки українських заробітчан на сезонні роботи. Зокрема, Шмигаль зустрівся з послом ЄС Мааті Маасікасом та тимчасово повіреною у справах США в Україні Крістіною Квін. Шмигаль наголосив, що важливою передумовою для відправки заробітчан є «легальне працевлаштування строком від 3 місяців із дотриманням усіх соціальних гарантій та належних умов праці українців». Прем'єр додав, що поки уряд отримав таке офіційне звернення лише від Фінляндії. Координувати це питання має урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Водночас прем'єр-міністр не уточнив, які законні підстави має уряд, аби вирішувати — куди і на яких умовах мають їхати українські заробітчані. Нагадаємо, напередодні українська авіакомпанія МАУ заявила, що скасувала рейс Київ-Лондон через заборону Державної авіаслужби України. Він був організований для доправлення до Великої Британії на роботу українських громадян, які мають довгостроковий контракт з роботодавцем за кордоном. Раніше в уряді заявили, що окремо розглядатимуть кожен запит щодо сезонних працівників з України, які хотіли б виїхати за кордон на заробітки під час дії карантину. Рішення ухвалюватимуть «точково», виходячи з поточної епідемічної ситуації в тій чи іншій країні та при дотриманні певних умов. Так, роботодавець має забезпечити належні умови проживання, зазначають в уряді.

Прокуратура завершила розслідування вбивства активістки Катерини Гандзюк. Кінцевим замовником нападу на активістку вважають голову Херсонської облради Владислава Мангера. За версією слідства, Мангера підозрюють у тому, що він за попередньою змовою з Олексієм Левіним організував нанесення тяжких тілесних ушкоджень Гандзюк, які призвели до її смерті. Як розповів заступник начальника Департаменту нагляду за спеціальними органами правопорядку Роман Романчук, Олексій Левін на замовлення Владислава Мангера розглядав два варіанти нападу на активістку Катерину Гандзюк — переламати руки і ноги, або облили сірчаною кислотою, — за які пропонували різні суми коштів. Як спосіб виконання злочину шляхом перелому було запропоновано 5 тис. доларів, а за спосіб обливання кислотою — від 2,5 до 3 тис. доларів. 31 липня 2018 року в центрі Херсона Катерину Гандзюк облили кислотою, а 4 листопада вона померла в лікарні.

Внаслідок карантину в Україні збанкрутували 40% кафе і ресторанів — з 30 тис. підприємств у сфері громадського харчування 12 тис. були ліквідовані як суб'єкти господарської діяльності. Про це повідомив народний депутат від «Слуги народу» Микита Потураєв. Він допускає, що це може бути пов'язано з провалом першим голосуванням за «антикризовий бюджет», оскільки в тому пакеті, який був пов'язаний з бюджетом, було відповідне законодавче підґрунтя для запуску процедури форс-мажору. Заклади могли закритися, бо власники не могли виконувати своїх зобов'язань по оренді. Нагадаємо, що через карантин заклади сфери розваг та обслуговування, в тому числі й ресторани, припинили роботу або ж працюють лише на доставку. Однак, за словами львівських рестораторів, доставка не приносить необхідно рівня доходів. На їхню думку, після карантину буде простіше відкрити нові заклади, аніж перезапускати роботу старих.

Українська кіноакадемія оголосила переможців премії «Золота Дзига». Лауреатів четвертої національної кінопремії було названо у неділю, 3 травня, на церемонії, яка цього року вперше в історії відбулась в онлайн-форматі. Найкращим фільмом року стала стрічка «Мої думки тихі». Нагадаємо, що цьогорічними лідерами за кількістю номінацій були фільми «Додому» (11), «Мої думки тихі» (9), «Гуцулка Ксеня» (9), «Вулкан» (8) та «Захар Беркут» (7). Для участі у четвертій кінопремії «Золота Дзига» було подано 88 повнометражних та короткометражних стрічок. У короткому списку опинилось 28 фільмів. Кінопремію «Золота Дзига» вручали у 23 номінаціях. Серед них — дві нові. Зокрема, започатковано премію «Відкриття року». Визначення переможців у цій номінації проходить на закритому засіданні правління та Наглядової ради. Цього року такий титул отримав режисер фільму «Мої думки тихі» Антоніо Лукіч. Нагороду за внесок у кінематограф отримала акторка Ада Роговцева.

За pravda.com.ua підготувала **ав**

ІНТЕРВ'Ю

Оксана Терефенко про весільний бізнес та майбутнє театру «Навпаки»

Новоспечена організаторка весіль, а також режисерка та акторка Оксана Терефенко розповідає, як вирішила зайнятися новим видом діяльності, чому має сумніви, пов'язані з майбутнім свого театру, та як організувати вимріяне весілля, але водночас не з'їхати з глузду.

Оксано, бачу, у тебе немає часу нудувати...

Дійсно, немає, іноді сама не можу в це повірити. Зараз активно займаюся розвитком свого нового бізнесу — фірми «Весільнянка», яка надає послуги з організації весіль. Мій товариш підказав, що є можливість отримати фінансування з Євросоюзу на відкриття підприємства. Колись згадувала при ньому, що хотіла би почати таку діяльність, а він це запам'ятав. Ми разом написали проєкт — і ось, він переміг. Широ кажучи, я дуже побоювалася, що як відкрию свою фірму, то важко буде одночасно лишатись акторкою, знаходити час на театр та інші творчі справи. Думала я про це аж два роки, але все-таки вирішила спробувати і тепер дійшла до висновку, що для мене це найзручніший спосіб «заробляти на хліб». Тут я не потребу команд, буду працювати сама і покладатися лише на свої вміння.

Звідки взялася ідея такої діяльності?

Все почалося з мого весілля на 330 осіб, яке вимагало потужного організаційного зусилля. Вийшло, здається, непогано, але з перспективи часу оцінюю, що хоча в мене є великий організаційний досвід — приємно було б мати когось, хто б допомагав. Отже, я подумала — якщо в мене це виходить, то, може, зумію допомагати іншим? На моєму весіллі знайомі питали, чи організую весілля їм, пізніше були ще замовлення. Так все і почалося — я вирішила, що можу спробувати робити це професійно.

Думаєш, є попит на такі послуги?

Так. Люди зараз мають все менше вільного часу, важко працюють, роблять кар'єру, заробляють гроші, тож все частіше хочуть деякі справи, пов'язані з весіллям, перекинути на когось ззовні. Особливу роль тут відіграють емоції — бо хоч вони і дуже важливі,

Фото з архіву Оксани Терефенко

але іноді заважають в організаційних справах. Думаю, до весілля зараз взагалі дуже великі вимоги, через це виникають ситуації з перевантаженням його різними розвагами, коли весілля більше нагадує театральну виставу або шоу. Також люди часто забувають, що в організації цієї події найважливішим є вінчання, а не весілля. Весілля — це просто розвага після вінчання. І щоб молода пара могла зосередитись на головному — у нагоді стає людина, яка займається всім довкола. Щоб мати вимріяне весілля, але водночас не з'їхати з глузду.

Які будуть весілля, організовані Оксаною Терефенко?

Ідеальні (*посміхається*). Напевно, вони будуть без стресу, делікатні, веселі, зі смаком, добре розплановані в часі, ми будемо пам'ятати про найменші дрібниці. А головне — це будуть такі весілля, які молоді собі вимріяли.

А яке в тебе ставлення до традиційного українського весілля? Хотіла б ти таке організувати?

Звісно. Думаю, що його провести складніше — треба в обмежений час вмістити багато подій. Наші родини бувають великими, гості приїжджають з усіх куточків світу, потребують розселення, транспортування тощо, а колись на весілля просто сходилося все село. Справжні традиції — трохи призабуті. Вони можуть додавати родзинку у свято, але, з іншого боку, треба обирати, які з них відповідають сучасності, щоб

протягом усього весілля гостям не по-яснювати, що це ми таке придумали. Колись весілля були більш спонтанними, велику роль відігравали ініціативи дружок і друзів, а зараз ці події бувають зрежисовані до хвилини, тож іноді це стає всупереч традиціям і легкому настрою. Вміти все це збалансувати — ціле мистецтво.

А змішані весілля, наприклад, українсько-польські чи українсько-французькі? Це буде виклик для тебе?

Одне з весіль, де я допомагала в організації, було лемківсько-польське, а на моєму весіллі також було «мішане товариство». Отже, в мене є досвід долати проблеми, які можуть з'явитися в таких випадках.

Скажи, як долати культурний шок гостей, які вперше зустрічаються з іншою традицією? Це важливо, адже кількість таких змішаних вінчань в нашому середовищі напевно буде зростати.

На мою думку, насамперед треба збалансувати репертуар. Знаю з розповідей мого чоловіка, котрий колись був учасником музичного гурту, що грав на весіллях, — яке це має значення. Досягти приємної атмосфери на змішаному весіллі буває важко, є багато каменів спотикання — але я переконана, що це можливо. На результат найбільше впливає те, як поводить себе молода пара, чи вона відкрита, спілкується із запрошеними, пояснює різницю та нюанси традицій. Щира комунікація з гостями — це основа вдалого весілля.

Здається, зараз поганий час для початку діяльності — коронавірус, карантин. Весілля відкладаються на невідомо коли...

З одного боку, так, але з другого — хтось молодятим мав би і в цей важкий час давати поради та допомагати приймати рішення. Тому я пишу статті, вони можуть знадобитись людям, у яких змінюються плани. Їх можна прочитати на сайті та фейсбук-сторінці «Весільнянки». Хочу приймати замовлення з усієї Польщі та розраховую, що багато що зможу робити на відстані, але все залежить від того, що молоді бажають робити самі, а що очікуватимуть від мене. Насамперед тут стане в нагоді «Панель молодої пари» — інтернет-таблиця, яка допомагатиме тримати всю інформацію в одному місці: контролювати бюджет, шукати натхнення, ство-

рювати перелік завдань чи гостей, план весілля і таке інше.

Це все звучить прекрасно. Але що тепер з театром «Навпаки» і твоєю режисерською та акторською кар'єрою?

На жаль, тут я неоптимістична. З певного часу задумуюсь, чи ми, як український театр у Польщі, взагалі потрібні нашій громаді. Кажу це тому, що нас майже не запрошують показувати вистави. Це сумно, але так є. Ще коли ми починали і грали за «дякую», жертвуючи своїм часом і грошима, де-не-де нас приймали. Але коли ми почали інвестувати у розвиток, покращувати наші вміння, користуватися послугами професійних техніків і вирішили, що не можемо більше робити вистави без квитків і гонорарів — запрошення практично зникли. Думаю, українці в Польщі не звикли платити за участь в культурних подіях, а це для людей культури дуже погано. Бо нам треба з чогось жити, щось їсти, оплачувати поїздки на репетиції, наш час також коштує. Ми маємо три вистави з польськими субтитрами — прекрасно зроблену музичну виставу-казку, драму з народними мотивами та виставу про Революцію гідності, яка отримувала нагороди на фестивалях, — але серед нашої громади майже ніхто цим не цікавиться. Тож нещодавно ми стали задумуватися, чи не робити українські вистави польською мовою — для польської аудиторії. Проте тут ми зустрінемося з величезною конкуренцією, мусимо експериментувати, а на це треба багато часу та інше джерело фінансування.

Не хочу навіть починати розповідати, що відбувається на польському ринку праці акторів. Про його стан можна здогадатися, спостерігаючи як в рекламі знімаються відомі актори, а в телепроєктах, що займають половину часу програм головних каналів, грають аматори. Ставлення до акторів під час кастингів є вкрай принизливим, без елементарної пошани, воно відштовхує від цієї професії багатьох здібних людей.

Між іншим тому я і почала шукати для себе інший спосіб заробляти на життя, бути незалежною, мати змогу займатися творчістю для себе. В якій формі — ще не знаю, але розумію: як досі все працювало — так далі бути не може, треба щось міняти. Все залежить від публіки, чи буде кому дивитися на результати нашої роботи. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

Продовження з 4 сторінки

При нагоді варто пам'ятати, що в рамках акції повернення квитки на літаки були не безплатними і коштували немало. Цей життєвий урок показав теж, що я завжди могу розраховувати на близьких друзів та родину. На італійську родину також. Мені було навіть прикро, що через повернення ті дві родини сильно переживають за мене. Коли я жила в Італії, я прокидалася о 7-й ранку, відкривала вікна і йшла до ліжечка спати. Відкриті вікна були сигналом, що в мене все в порядку.

Як виглядав твій домашній карантин?

Обов'язкові два тижні я сама продовжила ще на один. Не хотіла нікого наражати на небезпеку і викликати паніку. Я бачила, як емоційно до цього підходять люди. Карантин не був для мене якоюсь особливою проблемою, ми

в Італії сиділи вдома з 24 лютого. Зараз я продовжую викладання у дистанційному режимі і бачу, як важко учням працювати в таких умовах. Італійці — це насправді народ, який не звик сидіти вдома, особливо тепер, коли весна в повному розквіті. Але діти дуже дисципліновані, займаються уроками, до яких ставляться серйозно. Вони намагаються зберігати добрий настрій, часом навіть жартують. Позитивна атмосфера допомагає всім нам пройти цей важкий час. Карантин, коли я три тижні зовсім не виходила з дому, став для мене «буферною зоною». Мені здавалося, що дистанційне навчання я веду зі своєї італійської домівки. Раніше, коли я приїжджала до Польщі, то мені був потрібен день, щоби перестати вітатися в крамниці італійським «бонджорно». Тепер я і надалі хочу говорити італійською, бо мені здається, що я звідти не виїхала. Досі ловлю себе на тому, що о 13-й не тягне піти щось купити, бо у

цей час в Італії пауза від роботи, коли все закрито.

Коли все щасливо закінчиться, повернешся в Італію?

Я не попрощалася зі своїми учнями, батьками, не могла їм подати руку і обійняти, тому маю враження, що я не завершила місію. На жаль, все було різко припинене, і мої плани обірвалися. Це мав бути мій останній рік на цій роботі, я хотіла перейти у державну школу, де мала б трохи більше часу на приватне життя. А ще ми планували величезний концерт: я почала готуватись до нього, діти вивчали пісні, мали бути ігри та театральна вистава. Вірю, що повернуся туди. Я знайшла себе в цій роботі. Мене цінували люди, а це важлива мотивація для вчителя. У кав'ярні пропонували безкоштовно каву, продавці не хотіли грошей за фрукти — так батьки моїх учнів намагались подякувати мені за працю. Мої трьохлітки позаписували

побажання мені англійською мовою. Це все зворушує і надихає.

Нещодавно минув Великдень, яким він був у тебе?

Як у більшості з нас, свята були обмежені до вузького кола найближчих. Позитив я бачу у тому, що ми могли зосередитися на справжньому їх сенсі. Мої учні-підлітки говорили, що цього разу вслухалися у промову папи Франциска, і це було для них щось нове. З іншого боку, я б хотіла, щоб ми в Польщі та Україні перейняли дещо італійський дух. Йдеться про збереження людяності в кризовий час, коли люди бояться одне за одного, але не одне одного. Я маю постійний контакт зі своїми учнями та батьками. На щастя, ніхто не захворів. Я переконана, що з пандемії італійці вийдуть ще більше об'єднаними, а радість від кожної хвилини життя стане ще сильнішою. Чого й всім нам бажаю. ■

Григорій СПОДАРИК

ГРОМАДА

Людмила Вишенко (четверта зліва)
з фольклорним колективом
«Вереси» з Вилінова

Фото надане авторкою статті

Співачка, керівниця ансамблів та збирачка фольклору Людмила Вишенко

Після довготривалої та тяжкої хвороби у лікарні в Сім'ятичах померла Людмила Вишенко, волинянка за походженням, випускниця відділу хорової диригентури Київського інституту культури, яка з 90-х років працювала з фольклорними ансамблями на Підляшші. Багатолітня вчителька народних підляських колективів, дослідниця фольклору, талановита співачка. Вона виступала соло, в дуетах та з фольк-гуртом «Черемшина», записала платівку з українськими піснями. Була дружиною художника і іконописця Ярослава Вишенка, жила в Мельнику над Бугом.

Це інтерв'ю, записане зі співачкою у 2008 році, ще до хвороби, яка зовсім підірвала її сили.

Багато років ти працюєш з різними фольклорними ансамблями на Підляшші, їх було тут майже десять.

Дійсно, тих ансамблів було багато. В Україні я весь час керувала ансамблями, і коли приїхала до Польщі, то почала працювати з фольклорними ко-

лективами з Черемхи-Села, Красного Села, Орішкова, Вільки-Терехівської, Мельника. Я з ними співала і готувала їх на різні фестивалі, зокрема ми їздили на Фестиваль української культури до Сопоту, де вони показували обряди — жнивні, випікання короваю і побу-

Потім я працювала з іншими групами — у Нурцю-Станції, Вилінові. Коли я приїхала до Вилінова і почула, як жінки співають, то мало з крісла не впала. Я не з одним ансамблем працювала, але це був для мене шок, що жінки так чудово і так рівно співають.

Окрім того, що ти працюєш з колективами, також записуєш місцеві пісні, обряди. Чому вирішила «увійти глибше» в тему підляського фольклору?

Тут у селах співають скрізь. Я дуже багато їздила Підляшшям, записувала всі обряди, пісні, про стосунки між чоловіками і жінками. Робила це з власної волі, бо розуміла, що жінки, які мені це розказували, вже у віці, і цей фольклор може втратитися.

Записала дуже цікаві речі у Вилінові, наприклад, як відзначається празник святого Юрія, відвідувала співачок в Рогачах, Микуличах. Досить багато сіл об'їздила, всюди хотіла якнайбільше записати, щоб збереглися ті пісенні шедеври. Через ті зустрічі я шораз ближче пізнавала тамтешніх жінок. Ніколи не забуду Любу Салінську з Черемхи-Села, в якій ночувала, коли починала працювати на Підляшші.

Записувала я пісні, але також вдалося мені занотувати дуже багато цікавих обрядів. Маю повністю записаний весільний обряд. Якийсь час тому в Білостоці була зустріч, на яку приїхали люди з різних країн — з Литви, Латвії, Казахстану. Всі говорили, як виглядає весільний обряд, а я нічого не сказала, лише заспівала обрядову пісню — і всім це дуже сподобалося.

Ти сама родом з України, дивишся на підляський фольклор трохи ззовні. Чи можеш як дослідниця сказати, що

він вписується в загальноукраїнську традицію?

Так, однозначно. Фольклор в усіх цих селах, де я записувала пісні — і у Верполі, і в Мельнику, скрізь — він точно український.

Окрім того, що ти ведеш ансамблі та записуєш підляський фольклор, також почала співати соло. Що тебе до цього спонукало?

Так сталося, що соло я почала співати вже в Польщі, а коли жила і працювала в Україні, якось про це не думала. Рішенням співати завдячую своїм друзям. До Ярка, мого чоловіка, дуже часто приїжджали різні люди, ми сідали і співали за столом. Усі тоді мені казали, що я мушу почати співати пісні соло. Я не зважала на це, але коли почали мені дзвонити і казати, що такий голос не може пропадати, я спробувала. Так сталося, що записала платівку в Україні — зі мною працював талановитий музикант, і ця платівка була для мене добрим стартом.

Які пісні виконуєш?

Я не сільська жінка, що співала з дитинства народним голосом, тому ті пісні, що я виконую, — не автентичні, а мої інтерпретації. Наприклад, підляську пісню «Мала пташенка невеліченька» я співала у Варшаві під африканський інструмент, і це був цікавий досвід. По моїй платівці видно, що пісні мають різні жанри: є фолькові, але теж і ретро-українські пісні.

Розкажи, де ти виступала?

У «Новому театрі» Ганушкевича у Варшаві, у джазових та фолькових клубах, виступала в Лодзі, їздила з «Черемшиною» до Потсдаму. Виступала також і в Україні.

Людмила ЛАБОВИЧ

Про минуле: святкування Великодня в Улючі

Як колись Улюч готувався до Великодніх свят — з оповідань моїх батьків, бабусі, сестер та старших односельчан

Навесні на наші свята снігу переважно не було. Люди готувались до Великодня хто коли і як був спроможний. Напередодні свят в міру можливостей чистили після зими подвір'я біля хат. Коли чоловіки йшли працювати в поле (бо в Улючі більшість жила з того, що посіє чи посадить), жінки малювали хати як всередині, так і ззовні. Переважно люди білили хати; бувало, хтось додавав до крейди чи вапна трошки синьки, щоб зробити колір чіткішим та виразнішим.

Позаяк родини були багаточисленними, в одній хаті жили діди, батьки і діти — треба було пекти багато великих пасок. До освячення, крім пасок, несли ще олію, сіль, яєчка, а також якусь добру ковбасу. А так, правду кажучи, то після довгого, п'ятиденного посту кожна ковбаска та все інше на святковому столі були смачні. Пригадую слова мого дорогого, покійного нині швагра Митра, родом з Бойківщини: «Чоловік, коли голодний, то і сухої ковбаси ся хопить». Також у коші обов'язково мав бути хрін з «бородою», тобто корінь хрону з весняними листочками.

Писанки розфарбовували здебільшого жінки і діти — писали воском на вибраних білих яєчках. Зараз фарби для малювання можна придбати в крамницях, а колись їх готували з «сорочок» цибулі, зеленого збіжжя або кори з дерев. Все це варили, а потім вкладали туди яєчка.

Люди несли все це до освячення у великих кошах або «тлумаках», тобто

кошиках з їжею, вкладених у великі плахти. Бувало, деякі люди до того додавали ще пляшку води, бо як кажуть, свяченого ніколи не забагато.

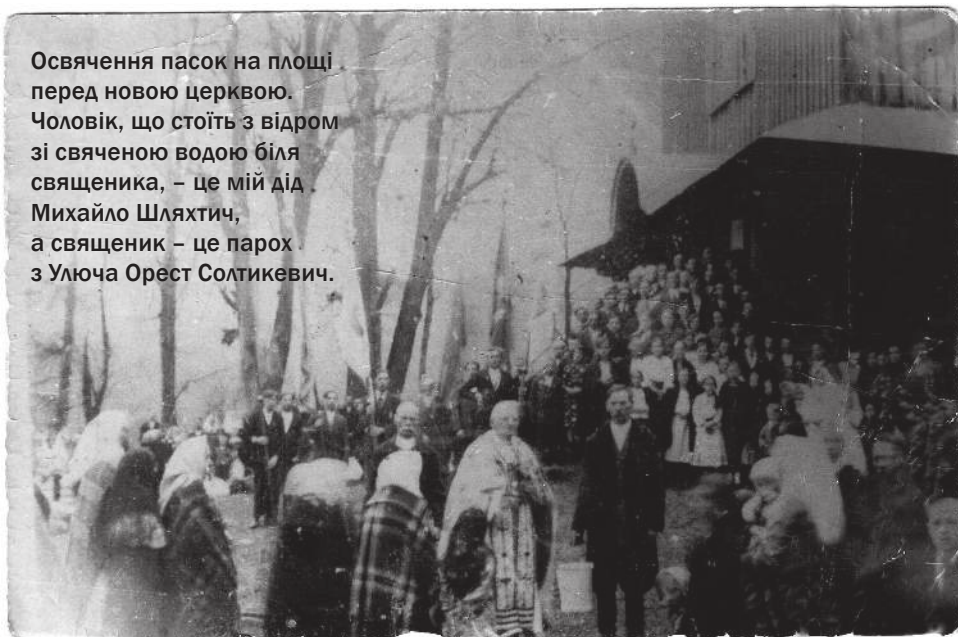
Давно колись була в Улючі тільки одна діюча дерев'яна церква, побудована у 1510 році на горі Дубник. Хто був в Улючі, той знає, яка це гора, важко на неї піднятися, а особливо старшим людям. У неділі і свята до церкви йшли майже всі улюцькі християни як греко-, так і римо-католики. Паски на Великдень святили саме біля цієї церкви на Дубнику. Під час відправи Служби Божої в церкві співав мішаний хор під

керівництвом Ореста Солтикевича — сина улюцького пароха. В тому улюцькому хорі співали і мій тато, його брати і брат мами.

Як розповідав мій батько, одразу після Святої Літургії священник освячував страви. Коли закінчував, всі швидко, один перед одним бігли до своїх домів. В селі здавна говорили, що той, хто скоріше прибіжить додому зі свяченим, той найперший закінчить роботу в полі. Люди в це вірили.

В день Воскресіння Христового в чистій хаті вже був приготований великий стіл. На ньому біла або вишивана

Освячення пасок на площі перед новою церквою. Чоловік, що стоїть з відром зі свяченою водою біля священика, — це мій дід Михайло Шляхтич, а священик — це парох з Улюча Орест Солтикевич.

скатертину, а навколо стола — лавочки. Переважно мама або газдиня клала на стіл паску, робила на ній знак хреста і казала: «Христос воскрес». Всі відповідали: «Воїстину воскрес». Вся родина ставала біля стола і молилася. Потім тато — господар — з кожним ділився паскою і знову говорив: «Христос воскрес». Той, хто відломив собі кусок, відповідав: «Воїстину воскрес». Коли вже кожен отримав паску, тоді всі сідали і їли святковий сніданок. В нашій родині найбільше любили яєчко з хріном. Хрін мав бути свій, «скробаний», тобто третій, і такий, що примушував очі невпинно плакати. Після сніданку всі разом співали пісні про Воскресіння Христове. Той, хто добре знав, починав, а всі підхоплювали.

Знаю від тата, що в Улючі у Великодній понеділок або в інший день після Великодня кожен батько — газда дому — брав свого найстаршого сина і йшов з ним у поле. Із собою вони несли хрестики, зроблені з патичків або трісок. Тими хрестиками на чотирьох кутах кожного куска свого поля позначали вони свою ріллю, ставили і говорили: «Земле, земле, Христос воскрес!» Я, як найстарший син, ходив також з татом в поле — позначали і ми свою землю, промовляючи ті пам'ятні, великодні слова.

Все, що я знаю, передав своїм синам і родині. Кожний такий спогад — це маленька історія родини, села, міста. Якщо будемо згадувати минуле і триматися нашої віри і традицій, то я впевнений, не потонемо у чужому, а залишимося собою всюди, де прийде нам жити. ■

Василь ШЛЯХТИЧ
Фото з архіву автора

Дещо про «Лемківський перстеник»

Щороку горлицький староста вручає нагороди у сфері культури «Mosty Starosty». У цьому році одним із нагороджених став дитячо-молодіжний колектив «Лемківський перстеник» з Гладишева.

— Наш колектив вперше відзначили у такий спосіб, — говорить Вікторія Гойсак, керівниця «Лемківського перстеника». — Ми були єдиним нагородженим ансамблем серед цьогорічних номінантів.

Лемки отримали відзначення «Mosty Starosty» за творчу інтерпретацію лемківської традиції і підтримку багатокультурної спадщини горлицької землі. Минулими роками у Горлицькому старостві вже нагороджували представників лемківської етнічної меншини.

— У регіоні лемківське середовище помічають, бо ми є жителями цієї землі, — констатує керівниця ансамблю.

«Лемківський перстеник» — це єдиний лемківський дитячо-молодіжний танцювальний ансамбль на Лемківщині. Гурт був заснований при Об'єднанні лемків у 2003 році, у його склад потрапили діти з садочків та початкових шкіл. Зараз він нараховує 35 дітей з лемківських родин, здебільшого тих, що живуть у гміні Устя-Горлицьке, але теж з інших місцевостей Горлицького повіту, а також Криниці та Кросна. Зараз у колективі є три вікові групи: молодші, середні та найстарші.

— Усе почалося при пункті навчання української мови у Гладишеві, де я була вчителькою. Спочатку це були діти лише звідти та кілька осіб з інших місцевостей. Учні росли, йшли у гімназію, проте надалі залишалися з нами, тож сьогодні в ансамблі ми маємо вже три

вікові категорії, — тішиться Вікторія Гойсак.

Де кілька останніх років заняття для дітей та молоді відбуваються щосуботи у школі Гладишева. Керівниця колективу зазначає, що серед батьків помітне зацікавлення в тому, щоб їхні діти брали участь у репетиціях та концертах «Лемківського перстеника». Вона впевнена, що справа не в тому, щоб усі відмінно танцювали та співали, але й в інтеграції.

— Тенденція позитивна, — говорить вчителька. — Цей колектив дає дітям можливість зустрітися та порозважатися у своєму колі. Деякі лишаються навіть після репетиції, щоб поспілкуватися та погратися.

Зараз хореографією тут займається Оксана Баюс, яка є членкинею ансамблю пісні і танцю Ягеллонського університету «Слов'янки», а співом — Анна Ковальчик.

— Цих двох дівчат я змалку навчала української мови, вони входили до нашого творчого колективу, — радіє керівниця. — Це чудово, що сьогодні вони й надалі відчувають зв'язок з «Перстеником» і працюють з нами. Таким чином традиція існування такого гурту, як наш, буде продовжуватися.

У своєму репертуарі «Лемківський перстеник» має не лише лемківські танці, але також танці з центральної України і навіть циганський. Ансамбль презентує теж веснянки та обряди, зокрема пов'язані з хрещенням, весіллям, собітками.

— Складність таких колективів у тому, що діти виростають, приходять нові, і все треба вчити з початку. Проте нам все одно варто працювати, це радість для батьків, — додає Вікторія Гойсак.

Стало традицією, що «Лемківський перстеник» є гостем «Лемківської ва-

три» у Ждині, де діти та молодь можуть показати свої досягнення батькам та близьким. Однак колектив бере участь не лише у заходах, які відбуваються у Горлицькому повіті. Він побував з концертами у Кракові, Бохні біля Кракова, місті Криниця-Здруй, в Істебній під час Карпатського з'їзду тощо. Ансамбль був учасником українських, зокрема лемківських, заходів, які відбуваються не лише у Малопольському воєводстві. Він виступав на «Лемківській ватрі» в Лугах (Любуське воєводство), на Фестивалі українських дитячих ансамблів в Кошаліні та тричі відвідав Дитячий фестиваль української культури в Ельблонзі.

— У нас немає таких великих українських дитячих фестивалів як на півночі Польщі, — зазначає керівниця «Лемківського перстеника».

Колектив їздив теж з концертами за кордон, зокрема на фестиваль «Дзвони Лемківщини» у Монастирських в Україні, брав участь у «Лемківській ватрі» у Зимній Воді біля Львова, «Ватрі» у Бехерові та Бардейові у Словаччині. У 2017 році відвідував Польсько-українсько-словацький фестиваль дитячих колективів у Львові.

— Ми б хотіли цього року поїхати на фестиваль до Кошаліна або Ельблонга, проте з огляду на пандемію коронавірусу маємо сумніви, чи вдасться, — каже керівниця ансамблю. — Є бажання поїхати і до Сербії, де маємо контакти з лемківськими та русинськими організаціями, але не знаємо, чи будуть реальними закордонні поїздки.

Два роки тому про колектив зняли відеоролик, який можна подивитися на ютуб-каналі Об'єднання лемків: «Лемківський перстеник / Łemkowski Pierścionek». За актуальними подіями з життя колективу можна слідкувати на фейсбук-сторінці колективу «Łemkowski Pierścionek / Лемківський перстеник». ■

Павло ЛОЗА

Фото автора статті

Оригінальна назва колективу — «Лемківський перстеник»

Знов о наші мові

В № 10 «ЛС» за 2017 рік вказался мій «Остатні кусок до Граматики Петра Пиртея». Трафіл єм на нього тепер, коли перезерал єм газети за остатні роки, жебы повиберати тоты «ЛС», на яких было штоси цікаве для мене. Повім, же майже вшиткы одкладам, бо даколи дашто ся придаст. Тото припадкове «здыбання», з чымси або з кымси, як в нас бесідували, пригадало мі, же відгук-одзвон на мої увагы был барз маленькі и лем зо стороны старших осіб. Перший был, як ся мі пригадає, од Фецка Гоча. Велика шкода, же ся тепер юж до нас не одозве, але може зробит то його сын Богдан або, як повідал Фецко, його Женичка.

Чом не одозвали ся молоды, а я до них керую моє писаня, а, вера Боже, бесідуют праві лем по-польскы, а як переходят на нашу бесіду, коли юж мусят, то чую такы перекруты-высловы як: «зробилем, билем, віділем» и подібны. То юж чысто польска форма. А де є наше «зробил єм, был єм, віділ єм». А як не

така спотворена польска форма, то иде ищы гірша, котру трудно, вірте мі, навет назвати: «зробил жем, был жем, віділ жем».

Чуєме тото дома, не в мене, бо реагую, але на улиці, на «Ватрі»; а як то виглядає в наші газеті и нашім квартальнику? Праві, я так то одберам, вцалі не так добрі, або навет гірше. Беру першу ліпшу «Ватру» — буде переважні без назвиск авторів — але як ся згнівам аж барз, то ся не стримам и будут. Трафлят ся мі як раз з 2016 рока, а в ні кусок о ватряній спартакяді. Чытам: «одбилася; в Ждині; била; нартярство; шмаряня пілком». «Одбилася», то раз чысто польска форма, а два бракує мі ту «ы». Не перший юж раз підповідам, же «ся» по-лемківскы повинно стояти осібно. Маєме постійний, незмінний наголос, такі як в польскій мові и коли напишеме «одбилася», то не лем незгідні з орфографією и фонетиком, бо ищы треба бы чытати з акцентом на «а» — одбилася, а мы преціж повіда-

ме «одбыла ся». «Нартярство и пілку» лишу без коментаря.

Беру «ЛС» и чытам: «били; коли ходить; леміж; в день Велії; бив; мама готувала» и міг бым так дале, дале... Ци зрозумієте без контексту што значыт «били»? — бо я ні. Як буде «были», то маме польске «byli», а по-українскы «були». Як буде «били», то по-польскы «bili», а по-українскы «били», а «били» то што? Розумію, же в 2-3 селах, а може было іх більше, тых сусідуючих з польскыма, така заміна «ы»; «и» на «і» наступила, але час юж знати писати до газети правильно, або хоц лем поправні. Бесідувати дома то едно, а писати до газети, то друге. Годжу ся, же як буде дашто конкретне з такого села, то не буде то мене дратувало, але лем товди.

Што то таке: «леміж»? Не повім, же не можу ся додумати, але по-моєму ліпше буде «лемеш», хоц чул єм и «леміш». Дос змінити єдну букву и маме чудасию. З контексту треба ся здогадувати, же «бив», то буде «был». Подібні як з таким сполучінном: «мама готувала». Як бы мало быти по-лемківскы, то треба бы писати: «мама варили». Мамі,

няньови, старшым в нас все ся «двоіло». Не все было «прошу», але все было на «вы».

Ищы остатне, што мі ся ту шмарило на око. То з інших дописів: «пуста хыжа» ци «на стриху», то - просты польонізмы. Не втечеме перед асиміляційом, она нас пожерат, але можеме ся хоронити перед ньом, на мій розум, найпростішым способом: бесідуєме по-нашому. Мова, бесіда то ознака нашої самосвідомости, тожності. Коли она заникат, то и мы з ньом помалы пропадаме.

Може мої візі сут занадто песимістичны, але так ся мі наша ситуація рисує. Однотувал єм, же молоды не реагуют на таке писаня, же переходят на польску мову и калічат нашу, то як стари лемко може ту быти оптимістом?. Виджу надію в тім, же може ищы не вшитко страчене, же ищы вказуют ся тексты написаны по-лемківскы, же ищы сут молоды люде, котры переняли од родичів красу нашої бесіды. Най так буде дале. ■

Конечнян

30-ЛІТТЯ ОУП

Як все починалось: досягнення, помилки та нові виклики

Цьогоріч минає 30 років діяльності Об'єднання українців у Польщі та наближається його VIII З'їзд. Це – чудова нагода, аби підбити підсумки, спробувати оцінити зроблене – успіхи, поразки та помилки. Я не претендую на непогрішність. Певно, деякі мої твердження будуть неповними, надто загальними, але я сподіваюся, що ця стаття стане матеріалом до подальшої дискусії, особливо – щодо майбутнього найбільшої української організації у сьогодиншній Польщі. Я свідомо не порушую тем, пов'язаних з культурною, освітньою чи організаційною діяльністю. Підкреслюю, це – дуже важливі питання, але я зосереджуюся на тих справах, у яких розбираюся найкраще.

Політичні зміни у країні після 1989 року більшість польських громадян української національності зустріли з надією. Демократизація давала сподівання на зміну їхнього становища, особливо в контексті рівноправного ставлення з боку влади. Безпосередній доказ цього – депутатський мандат Володимира Мокрого, який був кандидатом опозиційного Громадянського комітету «Солідарність» за часів Леха Валенси, а також – створення постійної Комісії національних та етнічних меншин при Сеймі, очільником якої став Яцек Куронь. До цього додалися зміни в Радянському Союзі, зокрема в Україні. Новим викликом не відповідало створене 1956 року Українське суспільно-культурне товариство. Його вважали закостенілою організацією, а керівництво УСКТ звинуватили у надмірній покірності комуністичній владі. Люди вимагали змін. У такій атмосфері 24-25 лютого 1990 року у Варшаві пройшов Надзвичайний з'їзд, на якому УСКТ перетворили на Об'єднання українців у Польщі. Його головою став Юрій Рейт, а секретарем – Мирон Кертчак. Учасники з'їзду прийняли абсолютно новий статут, у якому підкреслювалося, що ОУП є організацією, яка представляє інтереси української національної меншини та дбає про її національну ідентичність. У програмі Об'єднання визначили також нові напрями діяльності – сьогодні ми б назвали це стратегією діяльності. Це – дуже цікавий, об'ємний документ, хоча, на жаль, забутий – попри свою актуальність. У ньому представлене становище української громади у Польщі, визначені підвалини, напрями та способи діяльності, а також окремі питання: участь українців у політичному та суспільному житті Польщі, організаційна діяльність, культурно-освітня робота, аматорський мистецький рух, освіта та виховання молодого покоління, наука та мистецтво, видавнича та господарська діяльність, зв'язки з медіа, збереження культурних пам'яток, релігія та церква.

Участь у політичному житті

Програма передбачала активну участь українців у політичному житті країни і самоврядуванні; також йшлося про протидію антиукраїнській пропаганді, прагнення засудити акцію «Вісла» та отримати відшкодування за заподіяну кривду. Треба визнати – від самого початку політичних змін у Польщі українська громада, зокрема ОУП, брала участь у політичному житті та у самоврядуванні. Спершу розраховували на власні сили і на те, що українська спільнота достатньо численна і може ввести своїх представників до Сейму та Сенату. Однак створений у 1991 році Виборчий блок меншин не отримав мандату; за нього проголосували понад 30 тисяч людей, серед яких – чехи, литовці та словаки. Отримані результати показали, що українська спільно-

▲ Доктор (габілітований) історичних наук, професор Роман Дрозд

та – не така численна, як вважалося, а чинне виборче законодавство не дозволяє розсіяти по Польщі українській меншині отримати мандат. Саме тому були спроби змінити виборчу систему для розпорошених спільнот на куріальну (пол. system kurialny), тобто створити один виборчий округ, який охоплював би всю країну. Таке рішення давало би шанс на власне представництво у Сеймі, але, попри всі намагання – і депутата Володимира Мокрого, і пізніше Мирослава Чеха – спроба була невдалою, оскільки парламентська більшість не схилилася (і тоді, і зараз) до такого вирішення питання. Тому зупинилися на тому, що українські кандидати балотуватимуться зі списків польських виборчих комітетів. Логічним партнером став «Союз свободи» (пол. «Unia Wolności») з огляду на його відкритість до питань

▲ Мирон Кертчак. Фото з архіву ОУП

національних меншин. Саме за їхнім списком Мирослав Чех двічі пройшов до парламенту. Після того, як ця партія зникла з політичної сцени, увагу ОУП привернула «Громадянська платформа» (пол. «Platforma Obywatelska»). За її списками до Сейму пройшов Мирон Сич. На жаль, пов'язувати свою діяльність лише з однією політичною силою – це помилка для організації меншин. Друзів треба мати скрізь. Я не маю тут на увазі, звісно, крайні праві партії, які завжди прагнутимуть асимілювати національні меншини. Для них, націоналістів, кожен представник такої гро-

мади – чужий і потенційно загрожує інтересам держави. Відсутність аполітичності, яку я трактую тут як відкритість до різних політичних сил, завжди матиме несприятливий вплив на меншину у випадку зміни партії при владі. Треба було подбати Об'єднанню українців у Польщі про представництво українців у різних виборчих списках, а про цьому намагатися – наскільки це було можливо – зробити так, щоб вони балотувалися в різних виборчих округах. Набагато краще виглядає ситуація з місцевими виборами, тут є справжні досягнення. Цю діяльність варто підтримувати та розвивати.

Акція «Вісла»

Найскладнішими у діяльності Об'єднання виявилися історичні питання, особливо – оцінка польсько-українського конфлікту часів Другої світової війни та післявоєнного періоду. Для української спільноти найважливішим було і залишається засудження акції «Вісла». ОУП зайнялося цією проблемою від самого початку свого існування, надсилаючи відповідні листи, резолюції, звернення до найвищих представників польської влади. Ці спроби не припинялися протягом всіх 30 років функціонування Об'єднання, хоча найбільшу активність у цій сфері можна було помітити у 90-х роках. Цьому сприяла загальна атмосфера в країні. Демократична Польща, що народжувалася тоді і яку будували колишні опозиційні активісти, пов'язані із «Солідарністю», однаково ставилася до всіх громадян і прагнула виправити усю кривду, заподіяну комуністичним режимом. На фоні цих настроїв у серпні 1990 року Сенат прийняв постанову, що засуджувала акцію «Вісла». Це стало «вітром у вітрила» для активістів ОУП, які повірили, що Сейм також зможе засудити депортацію українців 1947 року, а завдана шкода буде компенсована. Наступні роки показали, що цей постулат неможливо реалізувати через опір більшості депутатів у Сеймі – за будь-якої політичної конфігурації. До того ж, польська влада узалежнила питання засудження акції «Вісла» від аналогічних дій України щодо убивств поляків на Волині та Східній Галичині. Такий підхід відповідає принципу обопільності, а громадяни держави стають заручниками політики іншої країни. На мою думку, велика частина польського суспільства – якщо не більшість – підтримує цей принцип. Об'єднанню залишається тільки звертатися до влади й пояснювати, що такі дії дискримінують громадян, а ставлення має бути рівноправним до всіх – це гарантує Конституція та чинне законодавство. Діяльність ОУП у справі засудження акції «Вісла», без сумніву, сприяла тому, що у 2002 році президент Польщі

Александр Квасневський оприлюднив «Лист до української спільноти», у якому виразив свій жаль у зв'язку із заподіяною українцям кривдою; у 2007 році президент Лех Качинський та Віктор Ющенко у спільній заяві визнали, що акція «Вісла» порушувала основні права людини.

Досягненням ОУП є також те, що колишнім в'язням концентраційного табору в Явожні призначили урядову пенсію, хоча й не вдалося добитися надання їм прав комбатантів.

Антиукраїнська пропаганда

Дуже складною справою виявилася – і надалі такою залишається – протидія антиукраїнській пропаганді. Діячі Об'єднання від самого початку усвідомлювали, що, якщо сприйняття українців більшістю польського суспільства не зміниться, реалізувати адресовані владі постулати буде складно – зокрема й у питанні виборів. «Ця діяльність, – читаємо у програмі, – має на меті сприяти створенню відповідного політичного клімату, в якому українці почуваються вільніше та стануть активнішими на політичній сцені. Ідеться також про виховання молодого покоління без шкідливого тягаря суспільної свідомості». Варто підкреслити, що у цій сфері Об'єднання українців у Польщі зробило багато. Будуючи свою позицію у відносинах із владою та неурядовими організаціями як партнерську, ОУП послабила стереотип українця, що існував у польському суспільстві. Зі створених Об'єднанням документів можемо побачити, як часто організація реагувала на недбалість журналістів та необ'єктивні повідомлення, що з'являлися у медіа. До цього варто додати діяльність видавництва «Тирса», тижневик «Наше слово», багато культурних та освітніх ініціатив, участь у наукових конференціях, дискусіях, присутність у медіа та інші заходи такого типу – усе це покращувало сприйняття українців поляками. Звичайно, цьому також сприяла поява незалежної української держави, велике зацікавлення національними меншинами з боку медіа та науковців, демократизація життя у Польщі, дві українські революції та багато інших чинників – тут не вистачить місця, аби перерахувати їх усі. Як наслідок – негативне ставлення до українців зменшилося зі 63% у 1993 році до нинішніх 34%, а слово «українець» втратило своє пейоративне, несхвальне значення. Звичайно, цей процес не був легким. Комуністична антиукраїнська пропаганда закарбувала у свідомості більшості польської спільноти одностороннє бачення польсько-українського конфлікту, який і надалі пропагувала колишня політична еліта, а також «кресові» та націоналістичні кола.

Тож українські активісти швидко пересвідчилися – легко не буде. У грудні 1990 року активно поширювалася фіктивна «Ухвала Крайового Проводу ОУН», у якій вказувалося, що український націоналізм є небезпечним для встановленого в цій частині Європи порядку, а для Польщі становить смертельну загрозу. Це завдало удару також по українській спільноті у Польщі, адже деяких її діячів назвали «агентами Організації українських націоналістів». На жаль, протидія упередженій щодо українців у Польщі інформації займатиме активістам ОУП багато часу і в майбутньому. Тут необхідна зовнішня підтримка та допомога польських друзів.

Закінчення в наступному номері.

Професор Роман ДРОЗД

КУЛЬТУРА

В «українську Венецію» за екзотикою та обнуленням негативу

В Україні є своя Венеція – місто Вилкове на Одещині. Добиратися до нього досить довго, адже розташоване воно аж під румунським кордоном на ділянці, де Дунай впадає в Чорне море. Однак побачити Вилкове варто. Після капремонту траси Одеса-Рені зробити це стало ще й комфортніше.

Місто цікаве тим, що його частина не має ні доріг, ні тротуарів, а помережена каналами. Місцеві пересуваються ними лише на човнах. За це Вилкове ще називають українською Венецією.

Окрім того, містечко свого часу славилося ще й іншим феноменом. Частина жителів за все своє життя ніде офіційно не працювали, проте їхні вклади на ошадкнижках в радянських рублях сягали 100 тисяч доларів(!!!). Сьогодні ж тутешні люди більше думають, як прожити.

На невелике містечко — 3 тисячі човнів

Вилкове у 1746 році заснували старовіри, які після реформи патріарха Нікона зазнали переслідувань і тікали хто за Урал, хто у Китай, а частина дійшла аж до дунайських плавнів, де зарослі очерету сягали висоти 5-6 м. Втікачі вирішили, що це буде чудове сховище і вирішили заснувати тут поселення. На згадку про старовірів на пристані споруджено пам'ятник.

Перші поселенці вирубували очерет і робили з нього очеретяно-мулові хати. З каменю будинки тут не будують і досі, бо камінь тримає вологу, тож потім в кімнатах сирі, а взимку холодно. Натомість в очеретяно-мулових хатах прохолодно влітку, а взимку — тепліше.

На місцях, де повирубували очерет, утворилися канали. Сьогодні лише ними й можна добратися до будинків. Загалом у місті, населення якого складає близько 8 тисяч осіб, зареєстровано 3 тисячі човнів. А задоволення це не з дешевих.

«Щоб їздити на «моторці», треба екзамени здавати, документи коштують понад тисячу гривень — це для нас чималі гроші. За причал теж потрібно заплатити річну абонплату — близько тисячі, хоча човен ніхто не охороняє. Щороку «моторку» потрібно ремонтувати, фарбувати, смолити, щоб не протікала. А ще на човні обов'язково мають бути аптечка, рятувальне коло, рятувальний жилет», — ділиться проблемами жителя Вилкового Людмила Тихонова.

Водночас, як вдалося побачити, мало хто дотримується всіх норм. Як зізнаються вилківчани, чимало людей керує човнами і без прав. Адже після того, як вся промисловість міста зупинилась і чоловіки подалися на заробітки у плавання на кораблях на тривалі рейси, на човни пересіли жінки. Деякі з них почали вивчати ази керування моторним човном у 40-50 років.

А без човна у Вилковому — і справді ніяк. Це єдиний транспорт, яким люди добираються на свої городи на островах. Ними ж вивозять навісні на острови пастися худобу(!), щодня її доїть плывуть теж човнами. Старші бабці, які так і не освоїли «моторок», користуються веслами. За це веслові човни тут називають «бабайки».

Замість тротуарів — вузькі кладки

Катання на човні каналами Вилкового для туристів — задоволення не з дешевих. За відсутності роботи місцеві, які виживають завдяки туризму, намагаються в сезон заробити якнайбільше. За мале коло каналами з людини просять 300 гривень, за велике — іноді цілих 450 і більше. Остання екскурсія включає вже огляд красивого латаття у віддалених плавнях. Фактично Вилкове розташоване посеред Дунайського біосферного заповідника, тут у дикій природі можна побачити рідкісні види фауни та флори. Зокрема зблизька роздивитися зграї рожевих пеліканів, які живуть на островах. Найвидовищніші серед цих птахів — кучеряві.

Також екскурсії у плавні обов'язково передбачають відвідини меморіального знаку «Нульовий кілометр»,

спеціально встановленого місцевою турфірмою у місці, де Дунай впадає в Чорне море і звідки наче веде свій відлік річка.

Це місце ще називають початком України. Оскільки в даному місці щороку водою наминається на берег багато піску, ділянка щоразу збільшується. Відтак систематично доводиться переносити пам'ятний знак ближче до води. Місцеві переконують, що всі, хто проходить повз встановлений знак, повністю «обнулюються», немов змиваючи з себе весь накопичений негативний досвід. Натомість в цьому «місці сили» можна набратися енергії для початку нового життя чи втілення нового задуму.

Цікаво, що на «Нульовий кілометр» возять і європейських туристів, які вирушають у тури Чорним морем на круїзних лайнерах. З лайнерів сюди охочих доставляють на човнах.

Водночас аби вдосталь насолодитися видами водної частини Вилкового, не обов'язково плисти каналами. Достатньо просто пройтися вздовж них, це може бути навіть більш цікаво. Тротуарів як таких тут немає, а лише кладки. Причому їх ширина не дає розминутися двом людям, які йдуть назустріч.

«Навесні вода піднімається і вулиці постійно затоплює. Щоб не ходити по слизькому мулі після дощів чи паводків, було прийнято рішення робити кладки, ніщо інше б тут не придалося», — розповіла працівниця інформаційно-туристичного центру Вилкового Тетяна Палацька.

Довжина каналів у місті складає 46 км, подекуди кладки — з обох боків. Раніше гроші на купівлю дерева для кладок виділялися з бюджету. Коли промисловість «впала», місто не в силі було тягнути таке навантаження, тому подекуди кладки поламані або їх взагалі немає.

Місцеві скаржаться, що взимку міська влада не займається прибиранням кладок від снігу чи посипанням, це доводиться робити місцевим мешканцям самостійно, кожному — біля свого двору. Оскільки не всі сумлінно ставляться до цього обов'язку, частина кладок буває слизькою, люди на таких ділянках травмуються.

Власне, іти додому «під мухою» теж не всюди безпечно, є ділянки, де кладки перетинаються над каналами, при цьому поруч жодних перил немає.

«Кілки під кладками перегнивають за рік, — каже місцевий житель Василь Унгаров. — Їх треба робити з дуба, але робимо з тих дерев, які в нас ростуть: з верби чи акації. Якщо прогниває дошка, у мерії пропонують писати заяву, після чого можна отримати нову і зремонтувати кладку. Але старший людині складно поїхати в мерію і ще потім самому доставляти цю дошку».

Аби укріпити береги, люди саджають на них дерева. Згодом дорослі дерева рубають на дрова. Ними опалюють свої будинки.

Мегавклади в банках — без офіційної роботи

Загалом люди у Вилковому, більшість з яких складають старовіри, — дуже працелюбні. Серед старовірів не прийнято пиячити, вживати ненормативну лексику, ще донедавна частина з них не користувалися струмом, досягненнями медицини, в сім'ях було до 25 дітей.

Зараз же відчувається економічна скрута, нормою стає народжувати не більше двох дітей. Через це за останні 25 років населення Вилкового зменшилося майже вдвічі.

Виживають люди завдяки обслуговуванню туристів, ще займаються садівництвом, рибальством та плетінням снопів з очерету.

За один сніп людина отримує мізерні гроші, голландці ж потім їх купують по 1 євро і роблять з цих снопів екологічні дахи, які зараз дуже популярні в Європі. За день вправний працівник може сплести 50-60 снопів. При цьому місцеві відзначають, що люди, які займаються цим промислом, мають проблеми з дихальними шляхами, оскільки весь час дишають пилом очерету із всім пилом, який він у себе ввібрав.

За радянських часів у місті було розвинуте садівництво. Люди в промислових масштабах садили виноград Новак, який не боїться перезволоження ґрунту, голландські сорти полуниці, висаджували яблучні та айвові сади.

«У нас є жінки, які не мають і дня стажу, працювали лише на городах, проте жили заможнo. Сім'ї за сезон здавали по 3-10 т винограду. У великій кількості здавали айву на переробку, за айвою приїжджали «камази», а заводи потім з неї робили джеми. Це все здавалося тонами. Вилківська полуниця голландських сортів славилася тим, що гарно зберігається при перевезенні. Вона теж приносила людям значний дохід. Тому у жителів Вилково в радянські часи були найбільші вклади в банках — по 60-100 тис рублів(!!!) (орієнтовно 60-100 тисяч доларів — авт.). На ті часи це були «скажені» гроші. У старовірів, як правило, багатодітні сім'ї і люди були переконані, що заробленими коштами забезпечать собі безтурботну старість і спокійне життя своїм дітям. Потім ці всі гроші пропали на ошадкнижках», — каже Тетяна Палацька.

Після глобального потепління дехто почав вирощувати гранати та хурму. Причому в досить значних масштабах. Вирощений врожай згодом продають.

Також місцеві виробляють вино Новак з однойменного сорту винограду, переважно цей напій розрахований на туристів.

За вилов білуги — шалені штрафи

Окрім городництва живуть ще місцеві з рибальства. Промисловий вилов осетрових у Вилковому проводився до 1994 року, доки цю рибу не внесли в Червону книгу. Штраф за впійману білугу зараз складає понад 100 тисяч гривень, а за будь-якого іншого представника осетрових — понад 50 тисяч.

«Дунай — це остання річка в Чорноморському басейні, де є природний нерест осетрових. Саме сюди риба піднімається з моря, щоб відкласти ікру. Але білуга вперше нереститься аж у 25-річному віці. Тому такі серйозні штрафи. Колись риби було значно більше. В 30-их роках минулого століття в околицях Вилкового спіймали білугу довжиною 9 м, вона важила 2 т і мала 200 кг чорної ікри», — розповідає Тетяна Палацька.

Можливістю половити рибу та поласувати різними рибними блюдами спокушають туристів у Вилковому і сьогодні. Причому рибу тут можна несподівано зустріти навіть у таких стравах, як голубці чи млинці. Суто рибу готують всіма можливими способами: коптять, в'ялять, варять, парять, смажать, печуть на грилі. Найпопулярніші види: сом та судак, також у багатьох місцях пропонують свіжих раків.

Водночас приїжджим в теплу пору року необхідно бути готовими до шаленої кількості комарів, які особливо лютують з настанням вечора. Хоча місцеві на них взагалі не реагують.

«Тут до комарів всі звикли. Ми в плавнях, тут живуть комарі. Вони живуть, ми живемо. За все життя я не використала жодних пристроїв вдома від комарів і жодних кремів чи іншої хімії. Вони кусають, то й що? Ну якщо на вас муха сіла, ви ж не кричите «Караул!». Головне після укусу не чухати, тоді не буде свербіти», — вчить Тетяна Палацька.

Як вдалося переконатися на собі, це правило і справді спрацьовує. ■

Андрій ВАЦИК
Фото автора статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Василь Даниленко, «Влада УРСР і закордонні українці (1950-1980-ті рр.)». Київ: Смолоскип, 2017 — 649 с.

Комітет Держбезпеки СРСР проти Організації українських націоналістів: документи та свідчення

Я з великою цікавістю взявся до читання зібраних Василем Даниленком документів про ставлення комуністичної влади УРСР до українців закордоном, адже цією темою досі займалося небагато дослідників. Уже були публікації про діяльність польських спецслужб, пов'язану з національними меншинами, зокрема українською (монографії Ігоря Галагіди, Романа Дрозда, Ярослава Сирника, Аркадіуша Слабіга), але якою була політика радянської України до своїх «співвітчизників»? Свідчення про це зібрав Василь Даниленко у книзі «Влада УРСР і закордонні українці (1950-1980-ті рр.)».

Ці документи дають певне уявлення про методи, які використовувалися у боротьбі з «українською націоналістичною буржуазією». Влада республіки іноді була змушена реагувати на культурні здобутки закордонних українців, щоб не відступати від «змагання за душі людей».

Так, випуск «Енциклопедії українознавства» стимулював видання аналогічних книг в Україні, пам'ятник Тарасові Шевченку у Вінніпезі мав вплив на появу такого ж у Москві.

Спецслужби УРСР базувалися спершу на довоєнній українській спадщині (матеріалах музеїв, наукових товариств, архівів тощо). На їхній підставі складали списки невігідних осіб, яких переслідували, викрадали або навіть вбивали. З часом робота спецслужб зосередилася на агентурній діяльності: наприклад, шпигуни входили у середовища діаспори, аби контролювати їх зсередини. Советська контррозвідка боролася проти відправлених в Україну емісарів (спеціальних представників інших держав чи політичних організацій, що мали виконувати переважно секретні доручення — *ред.*), які допомагали дисидентам або контактували з ними. Іншим методом було створення важе-

лів впливу на Заході — підтримка советофільських ворожих організацій. Такими приязними «прогресивними» формуваннями були Ліга американських українців, Товариство культурних зв'язків з УРСР, Лемко-союз — у США; Товариство об'єднаних українців Канади, Робітниче запомогове товариство, Товариство культурних зв'язків з Україною — у Канаді; товариство «Родина» в Австрії; Слов'янське товариство в Англії; Союз співвітчизників у Німеччині. Іноземним медіа Комітет держбезпеки СРСР (КДБ) підкидав вигідні статті для компрометації та дискредитації окремих людей (особливо щодо злочинів часів Другої світової війни) саме тоді, коли відбувалося українсько-польське або українсько-єврейське зближення. З'являлися публікації, що мали загострити відносини між бандерівськими Закардонними частинами ОУН і мельниківськими ОУН-солідаристами — наприклад, вони стосувалися убивств мельниківців.

КДБ дуже ретельно стежила за іноземними туристами, серед яких часто були українці — громадяни західних держав. Служби УРСР утворювали товариства зв'язків із закардонними українцями, через які поширювали пропаганду, публікували маніпулятивні статті, наприклад, у «Вістях з України». Для нейтралізації впливу ОУН створювали фіктивні формування, які нібито довго боролися з комуністами в Україні, так звані легендовані групи. Серед арештованих там були агенти, завдяки яким спецслужби перехоплювали канали зв'язків між діаспорою, зокрема ОУН, й українцями в УРСР.

Серед 231 документа є й ті, що стосуються українців у Польщі та Словаччині. У повідомленні КДБ до Центрального комітету Комуністичної партії України від 1965 року йдеться про те, що в Українському суспільно-культурному товаристві і в Союзі українців-русинів Словаччини (СУРС) «закордонні націоналістичні центри мають свою агентуру, яку використовують для збору наклепницької інформації з України». Попри те, що українські видання «систематично знайомлять українське населення Польщі і Чехословаччини з життям Радянської України, здобутками нашого народу в розвитку економіки, науки і культури (...), почали з'являтися деякі туманні та оцінки розвитку української радянської літератури, які збігаються з тими висновками, до яких приходять українська буржуазно-націоналістична преса за кордоном», — йдеться у документах. Їхні автори мають на увазі публікації в «Дуклі», «Новому житті» «Українському календарі», «Нашому слові» (а також «Нашій культурі»). Саме завдяки СУРС у «Дуклі» перед вторгненням Радянського Союзу до Чехословаччини виходили набагато сміливіші тексти, ніж у наших виданнях у Польщі. Так, статтю Івана Дзюби «Очисний і життєрадісний вогонь» у журналі «Дукля» (№ 1 від 1965 року) КДБ оцінило, звісно ж, як націоналістичну. В «Українському календарі» за 1965 рік з'явилася світлина вітража Опанаса Заливахи, Алли Горської та Галини Севрук, а також стаття С. Вербицького про творчість цих митців та Віктора Зарецького — «Буяння молодих талантів». У «Дуклі» за 1966 рік Юрій Бача і Йосип Шелепець запропонували нову періодизацію української літератури від 1917 року, що не збігалася з офіційною в УРСР. Гострі оцінки літературної творчості («стагнація», «обме-

ження», «догматизм», «вульгаризація ідей», «деградація внаслідок фізичної ліквідації», «боротьба з графоманією») серйозно занепокоїли КДБ. Зокрема — коли такі думки з'являлися у «братній республіці». Крім цього, «Нове життя» і додаток до «Нашого слова» — «Наша культура» — у 1965-66 роках ставали на захист української мови. Спецслужба доповідала також про статтю Марка Царинника з США (члена редколегії мельниківського журналу «Смолоскип»), матеріал Остапа Лапського «Засмучена жіночість» в «Нашій культурі» про творчість Ірини Жиленко та Людмили Скириди. У «Дуклі» (№ 1 від 1966 року) високо оцінили діяльність Івана Світличного, Євгена Сверстюка, Івана Дзюби, а в «Нашому слові» (від 15 травня 1966 року) вийшла стаття про молодих поетів Ліну Костенко, Івана Драча, Віталія Коротича, Людмилу Скирду, Ігоря Калинця, Василя Голобородька, Валентину Отрошенко. У чехословацькій соціалістичній республіці (ЧССР) з ініціативи «Дуклі» з'явилася антологія перекладів чеською мовою збірки віршів «Українські поети» (1965 рік), у якій були твори Ліни Костенко, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Бориса Мамайсура, Василя Стуса, Ігоря Калинця. Советські органи закидали, що автори «не порадилися з Соціалістичною партією України» і оприлюднили вірші, неопубліковані в Україні «через свою незрілість та низьку художню вартість», у той час як на Заході про них відгукувалися схвально (№ 11 «Сучасності» від 1965) року. В «Українському календарі» за 1966 рік вийшла стаття про Михайла Грушевського, яку підхопило «Радіо Свобода» — а це, на думку спецслужб, використовувала ворожа пропаганда «для злісних наклепів на радянську дійсність». Також на цій радіостанції була передача про «Наше слово» (та його 500-й номер), яке вимагає реабілітації діячів української літератури, мистецтва, науки, культури». Аби побороти цю крамолу, треба було провести «роз'яснювальну роботу», тобто Товариство культурного зв'язку з українцями закордоном та Українське товариство дружби і культурного зв'язку із зарубіжними країнами мало запросити редакторів з Польщі та Словаччини і «надати їм допомогу для більш глибокого і правильного висвітлення питань розвитку сучасної української літератури, підготувати статті про неправильні позиції і туманчення, з якими виступають деякі автори цих видань». Крім того, журнали «Вітчизна» і «Дніпро» були зобов'язані опублікувати критику статей з Польщі та ЧССР.

Ще один документ під назвою «Інформаційне повідомлення КДБ УРСР до ЦК КП України про діяльність Українського суспільно-культурного товариства в Польщі за 31 липня 1985 року» (отже, з часів горбачовської перебудови) містить такі рядки: «За отриманим КДБ УРСР даними, у місті Кракові (Польська Народна Республіка) під прикриттям офіційного «Українського суспільно-культурного товариства» діє українська націоналістична група, очолювана Володимиром Мокрим, доктором Ягеллонського університету. Її учасники проводять ворожу обробку радянських громадян, що приїждять до ПНР, роблять спроби налагодити зв'язки з націоналістично налаштованими особами в Україні. Зазначена група має підпільну друкарню. Планує виготовляти і засилати в УРСР антирадянську літературу. У проведенні ворожої СРСР діяльності її ватажки користуються підтримкою папи римського,

спільно з реакційно налаштованими католиками ведуть пропаганду територіальних домагань Польщі до Радянського Союзу».

Особливо абсурдні останні слова — що «націоналістична група» українців хоче спільно з поляками відірвати від СРСР клаптик України на користь Польщі.

ПЕРЕГЛЯНУВШИ ці кілька документів про діяльність українців у ПНР і ЧССР, можна помітити, що їх недостатньо. Це — загальні звіти, доповіді, інформаційні повідомлення тощо, але у добірці немає оперативних документів, що показували би деталі роботи спецслужб. Бракує, наприклад, оцінки діяльності Миколи Мушинки зі Словаччини, Мирослава Трухана або Лева Галя з Польщі; пражського видання збірки віршів Богдана-Ігоря Антонича «Перстень молодості» (1965 рік); історії про українських студентів з Польщі у Києві та їхнє видворення. В одному документі з 1980-х років згадується про вихід творів українських авторів у польських самвидавах, але немає нічого про «Культуру» Єжи Гедройця.

Добірка чітко показує, що найважливішим ворогом для советської України були середовища ОУН. Це правда, але виходить, що поза цим інші дії українців були периферійними: жодного документа про Богдана Осадчука, навіть серед матеріалів канадської діаспори нічого немає про митрополита Іларіона (Івана Огієнка) чи справу Юрія Шевельова.

З оприлюднених документів випливає, ніби боротьба з церквами в екзилі була не такою важливою. Тільки один раз згадується митрополит Йосиф Сліпий, немає документів про його наступника — митрополита Мирослава Любачівського.

Іншим полем боротьби була пам'ять про Голодомор. Так, збереглися документи про спроби дискредитувати Леоніда Плюща чи Петра Григоренка. 1987 року почалася операція «Фарисей», що мала на меті протидіяти кампанії про Голодомор, скомпрометувати членів комісії конгресу США та фільм «Жнива відчаю».

Книжка, однак, — всупереч своєму заголовку — не має на меті показати весь спектр діяльності закардонного українства. Дуже селективна добірка документів має продемонструвати ідейні протиріччя і боротьбу за впливи в заокеанській діаспорі між ОУН (б) і ОУН (м), а документи вказують, як КДБ «вставляла палиці в колеса» цим організаціям. Методи боротьби були цікавими: советські спецслужби випустили навіть фальшиві листівки нібито від української діаспори в Канаді — з вимогою надати самостійність провінції Манітоба (1969 рік). Зрештою, і саме видавництво «Смолоскип» засноване мельниківцями, тож стає ясно, чому добірка документів — така вузька. Я б радше назвав цю збірку «КДБ і ОУН» і не висував би претензій щодо представлення усього закардонного українства. ■

Ярослав ПРИСТАШ

Fundacja
Rozwoju Demokracji
Edukacji
Kultury
i Aktywizacji

Фонд розвитку демократії, освіти, культури та активізації (DEKA), який керує Початковою школою №2 ім. Тараса Шевченка у Білому Борі, організовує набір учнів до школи на 2020/2021 навчальний рік.

Якщо ви зацікавлені у навчанні у школі, зв'яжіться з нами за тел. 94-37-39-026, 94-37-39-020, 511-533-505 або електронною поштою: zs2bb@op.pl.

На сайті sp2bbog.eu можна завантажити наступні документи:

1. Умови прийому учнів до школи.
2. Двомовну заяву до школи.
3. Заяву на місце в гуртожитку.
4. Заяву батьків про включення дитини до вивчення мови національної меншини в початковій школі.
5. Заяву на медичне страхування для іноземців.
6. Згоду на переїзд дитини до гуртожитку.
7. Батьківську згоду на виїзди, організовані школою.

Необхідні документи:

- ▶ заява про вступ до школи (додаток 1),
- ▶ заява на поселення в гуртожиток (додаток 2),
- ▶ номер PESEL учня,
- ▶ 3 фотографії (підписані іменем та прізвищем і датою народження),
- ▶ фотокопія вашої медичної картки,
- ▶ скорочена копія свідоцтва про народження,
- ▶ копія декларації про вибір лікаря первинної медичної допомоги.

Фонд DEKA створив спеціальний фонд стипендій для учнів, що мають рівень навчання вище середнього та досягають успіхів в освіті, але потребують фінансових ресурсів для продовження навчання. Допомогу отримують учні шкіл з українською мовою викладання у Білому Борі.

Школа також адресує свою пропозицію дітям мігрантів з України, які працюють у Польщі, особливо в Західнопоморському та Поморському воєводствах. Для учнів з України ми пропонуємо заняття українською мовою, а також додаткові уроки польської мови, щоб вони могли швидко акліматизуватися у Польщі.

Школа безкоштовна! Також ми надаємо гуртожиток з цілодобовим харчуванням за дуже низькими цінами.

Богдану Боберському на прощання

Богдане,
місяць срібним світлом
приблизив зірочки на небі.
Черемшини квітами з Полян
Тобі дорогу вистелив.
Щасливий Ти.
Брами Небес відкриті.
Богдане,
трава не зеленіє, а терен проквітає,
черешня білим квітом сяє.
Чи хтось відкрив скриньку Пандори?
Чи Ти її бачив?
Й пішов собі полем на Гуту Полянську?
Богдане,
Весна, як соловейко, я не можу заснути,
десь по кутах, як дим снуюся,
пригадую час
і свічку запалюю в кімнаті,
шукаю тіні журавлиної Твоєї,
Богдане,
іди туди, якщо
покликав Тебе Бог,
іди у напрямку Небесної Мерешки
до Ватри над Липном
і на небесному Ягняцим сядь
там, ще зустрінемося
біля Ватри не раз.

До побачення,
Богдане.
До побачення,
вічна Тобі пам'ять.

Олександр Маслей

Загальноосвітній ліцей ім. Т.Г. Шевченка в Білому Борі з українською мовою навчання оголошує набір до першого класу 4-річного ліцею на 2020/2021 навчальний рік

Заохочуємо усіх випускників початкових шкіл поступити до нашого ліцею. У школі, крім української та польської мови, ви можете вивчати також англійську та німецьку. Школа пропонує також розширене навчання з трьох предметів: • географії • математики або історії (на вибір) • англійської мови або інформатики.

Гарантуємо: ■ високий рівень навчання ■ високий рівень складання матури ■ додаткові заняття для підвищення рівня знань – залежно від потреб учнів ■ артистичні заняття ■ індивідуальний підхід до кожного учня ■ комфортні умови навчання та проживання в гуртожитку ■ вшановування національних свят ■ добре обладнаний спортивний зал.

Запрошуємо усіх, кому дорогі і небайдужі наші українські традиції.

Тут ви зможете їх вивчати та продовжувати плекати. Чекаємо ВАС!

Контакти:
тел. 94-36-70-162,
е-мейл: zs2bb@op.pl

Адреса школи:
liceum-bialybor.pl

Нагадуємо, що весь час збираємо матеріали до монографії українського шкільництва у Польщі 1944-2015 років.

Пропонована структура праці:

1. Українське шкільництво в роках 1944-1947
2. Українське шкільництво в роках 1952-1989
 - Історичний нарис
 - Початкова школа в Чахові
 - Початкова школа в Сонгнітах
 - Початкова школа в Ярошівці
 - Початкова школа в Банях-Мазурських
 - Початкова школа в Білому Борі
 - Загальноосвітній ліцей в Лігниць
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Перемишлі
 - Українські класи в загальноосвітньому ліцеї в Гурові-Ілавецькому.
 - Педагогічний ліцей в Бартошицях
3. Пункти навчання української мови
4. Шкільні програми і видавництва
5. Підготовка вчителів – до 1989 року
 - Вчительська студія у Щеціні
 - Українські філології
6. Українська освіта після 1989 року
 - Школи
 - Пункти навчання
 - Видавництва і шкільні програми
7. Підготовка вчителів після 1989 року
8. Спогади і біографи вчителів

Просимо надсилати матеріали: спогади, описані світлин, документи (або їх скани). Одночасно дякуємо всім, хто вже відгукнувся на наше прохання – частина тих матеріалів вже на сайті: www.osvita.org.pl

Документи в електронній формі можна надсилати: prosvita@o2.pl

Інші, на адресу фонду:
Fundacja Prosvita
78-600 Wałcz
ul. Okulickiego 10-14/12

Марко Сирник

Від імені парафіян УГКЦ в Круклянках складаємо

о. Василеві Кепешку ЧСВВ та всій родині

слова співчуття після втрати батька

бл. п. Миколая Кепешука

Єднаємось в молитві та скорботі.

Вічна пам'ять!

Христос Воскрес!

Парафіяни УГКЦ в Круклянках

З великим сумом сприйняли ми вістку про відхід до вічності

бл. п. Миколая Кепешука

Отче Василю ЧСВВ та родині,

єднаємось в молитві та скорботі.

Вічна пам'ять!

Христос Воскрес!

Управа Мазурського відділу ОУП –
Адам Цалка

Загальноосвітня школа № 4 в Лігниць оголошує набір учнів до 1 класу і 7 класу початкової школи та до 1 класу ліцею на 2020/2021 навчальний рік

Рекрутаційна пропозиція 2020/2021 – 4-річний загальноосвітній ліцей.

Ми плануємо набрати один клас, програма якого буде включати такі профілі згідно вашого вибору: • біологічно-хімічний • екологічний • економічний • політехнічний.

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: prenumerata i reklama – tel./fax 22 677-88-10, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny – Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuchenko, redaktorzy – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Olga Rusina, redaktor techniczny – Olga Michaluk, prenumerata, reklama – Lesia Korostawycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: <http://www.oup.ukraina.com.pl>

Fotograf: Redakcja „Nasze Slovo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Związek Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 – czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ – 17⁰⁰.

